

LAIŠKAI
LIETUVIAMS

1970

SPALIS - OCTOBER

VIVOS PLANGO J. Vaišnys, S. J.	290
PIRMIEJI JĖZUITAI LIETUVOJE Kun. S. Yla	292
AR KIEKVIENAS TIESOS NESAKYMAS YRA MELAS? J. Vaišnys, S. J.	295
EILĖRAŠČIAI Danguolė Sadūnaitė	300
RELIGINIS AUKLĖJIMAS LITUANISTINĖSE MOKYKLOSE J. Vaišnys, S. J.	302
KODĖL ŠEIMOS SKIRIASI? Išsiskyrusi moteris	305
INTYMIJOJI VEDUSIŲJŲ GYVENIMO PUSĖ Al. Gimantas	309
KAS YRA TAUTA? F. Jucevičius	311
APIE MŪSŲ MINĖJIMUS Regina Kutka	321
DALIES KILMININKO VARTOJIMAS L. Dambriūnas	322
ATGARSIAI	324
Visos tekste esančios fotografijos – Virgilijaus Kauliaus, Viršelio fotografija – Algirdo Grigaičio. Užsklandos: 291 psl. – Algirdo Kurausko, 310 psl. – Jūratės Eidukaitės.	S. J.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

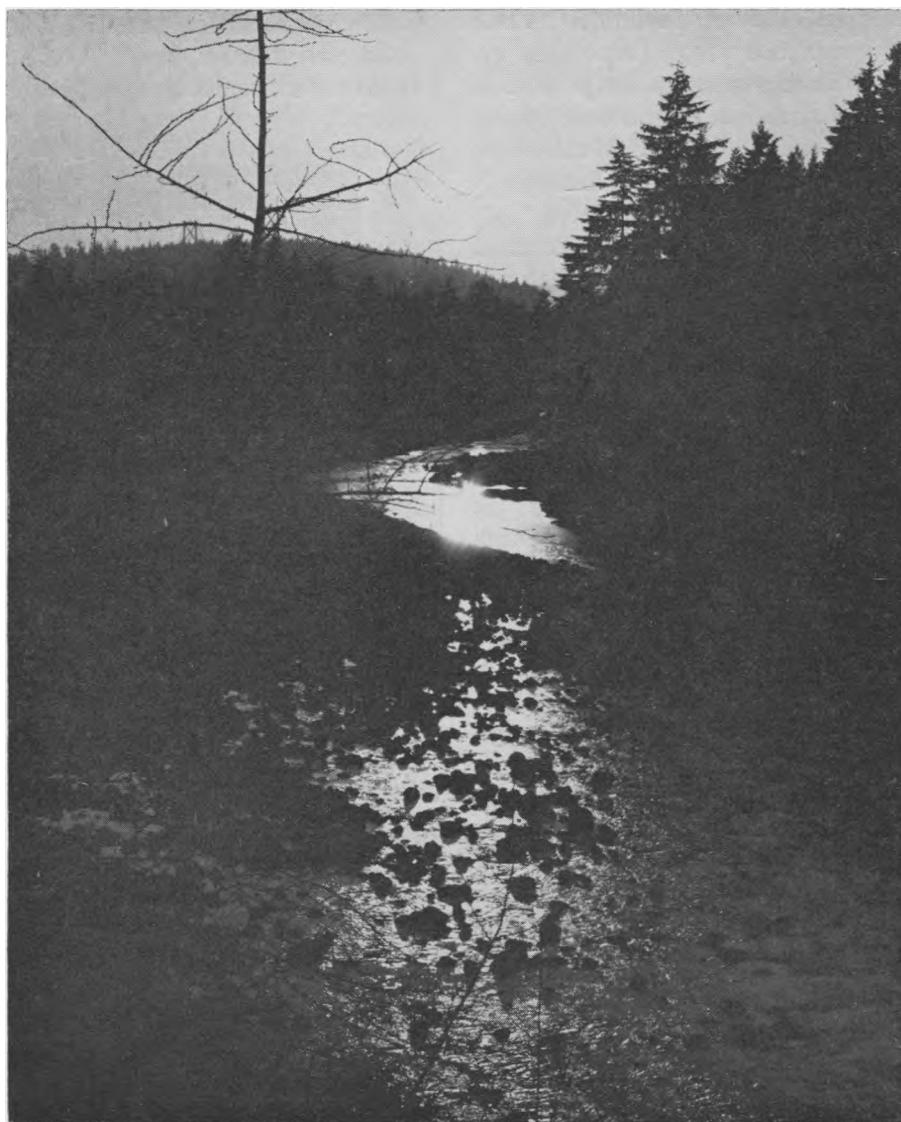
Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, prof. Petras Jonikas (kalbos skyriaus patarėjas), Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Vaclovas Kleiza, Nijolė Užabalienė. Meninė priežiūra — Dalia Rėklytė-Alekniienė. Fotografija: Algis Grigaitis, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys, S. J. Administracija: Petras Kleinotas, S. J., ir Dana Kurauskienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1970 m. Spalis-October

Vol. XXI, Nr. 9

LAIŠKAI
LIETUVIAMS

V. Kaulius, S. J.

Po šviesios vasaros ateina apsiniaukęs ruduo.

VIVOS PLANGO

Po Putino mirties buvo išleisti jo įdomūs eilėraščiai, pavadinti "Vivos plango, mortuos voco" (Apverkiu gyvuosius, šaukiu mirusiuosius). Atrodo labai neįprasta. Mes būtume linkę priešingai sakyti: "Apverkiu mirusiuosius, o šaukiu (į kovą ar į darbą) gyvuosius". Bet Putinas, be abejo, taip rašė visai sąmoningai. Kai jis matė tuos, su kuriais jam teko gyventi ir bendrauti, kai jis žiūrėjo į tuos vaikišćiojančius lavonus, kurie savo brolius skundė, išdavinėjo ir į Sibirą trėmė, tai jis ir negalėjo kitaip elgtis, kaip tik apverkti tuos dar neva gyvuosius. Ir kas gi beliko šaukti į darbą, į kovą už žmoniškumą? Tai tik mirusieji, tik tie, ant kurių kaulų buvo pastatyta mūsų nepriklausomybė ir laisvė.

Bet ir mes, laisvuose kraštuose gyvenantieji, jeigu apsidairysime aplinkui, tai pamatysime daug gyvųjų, kuriuos reikia apverkti. Ir čia dažnai brolis prieš brolių kovoja, lietuvis lietuvių niekina, šmeižia, persekioja. Pažiūrėkime į mūsų spaudą – ir ten ne geriau. Spauda turėtų skleisti šviesą, turėtų visus skatinti vieningam darbui, bet kai kurie mūsų laikraštपालािकiai yra tapę šiukšlių dėžėmis. Juose mirgėte mirga išsigalvoti kitų kaltinimai, niekinimai, šmeižtai. Jie persunkti neapykanta visiems, kurie kitaip mano, negu jų korespondentai, redaktoriai, straipsnių rašytojai. Jeigu atsirastų koks nors šių laikų Muravjovas ir uždraustų tokią spaudą, tai mums tik į gera išeity.

Per amžius lietuviai su įvairiais priešais kariavo, tad toji kovos dvasia

jau taip į mūsų kraują yra įsisunkusi, kad visur matome priešus, prieš kuriuos tuoj keliame kardą. Teisingai K. Binkis dar nepriklausomybės laikais rašė:

"MŪSŲ proseniai karingi,
Prūsai, kuršiai ir jotvingiai,
Suteikė mums tokį kraują,
Kurs vis priešų reikalauja".

Jeigu mūsų visų bendras priešas yra per toli, jeigu mes su juo negalime susitikti akis į akį, jeigu jis neskaito mūsų spaudos, tai savo pabėgusia fantazija susikuriame priešų iš čia pat gyvenančių savo brolių ir draugų, kad turėtume prieš ką kovoti.

Žinoma, visi norime vienybės. Visi apie ją garsiai kalbame. Bet tą vienybę klaidingai suprantame. Mums turi būti tokia vienybė, kad visi būtų tokie, kaip aš. Visi turi būti sutempti ant to paties kurpalio. Kiekvienas turi taip galvoti, kaip aš; kiekvienas turi turėti tokią pat pasaulėžiūrą, kaip aš; kiekvienas turi vartoti savo veikloje tuos pačius metodus, kaip ir aš; žodžiu – jis turi būti mano duplikatas, o ne atskiras individas. Tokia vienybė – tai ne vienybė. Tai tik asmenybių laužymas ir naikinimas. Vienybei reikia tolerancijos, reikia pagarbos kito nuomonei ir įsitikinimui.

Visi suprantame, kad daugelis į laisvus kraštus pabėgusių mūsų tautiečių yra daug kentėję ir daug baimės patyrę nuo komunistų. Komunistai juos taip yra įbauginę, kad tas nelemtas žodis visur jiems vaidenasi. Jeigu kas nors atvažiuoja iš Lietuvos, tai bū-

tinai jis turi būti komunistas. Jeigu Jonas su tuo atvažiavusiuoju pakalbėjo, tai ir jis jau komunistas, o jeigu su Jonu pakalbėjo Petras, tai jau ir Petras komunistas ir t. t. Tokiu keliu einant, bus prieita prie to, kad galėsi kalbėtis tik pats su savimi. O visi gerai žino, kas yra tie žmonės, kurie kalbasi su savimi.

Dažnai mes neapykantą pavergėjui rusui perkeliame į pavergtą lietuvį. Į visus ten pasilikusius kreivai žiūrime, jais nepasitikime, visas jų pastangas niekiname. Neseniai spaudoje buvo rašyta, kad jeigu mūsų išeivijos rašytojų veikalai galėtų pasiekti Lietuvą, tai ten išleistų knygų tiražai nukristų iki nulio. Ar tai nėra visiškas mūsų kenčiančių ir pavergtų brolių kūrybos suniekimas? Mes dirbame, norėdami išlaikyti lietuviybę, stengdamiesi iškovoti Lietuvai laisvę, bet kažin ar ten, mūsų šalyje, šimtai ir tūkstančiai ne uoliau už tas pačias vertybes kovoja, tam pačiam tikslui dirba?

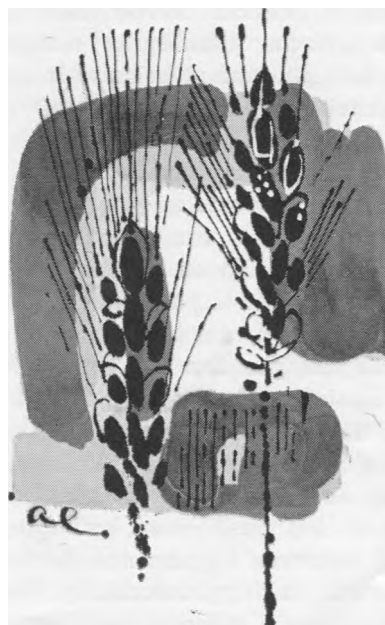
Jei kartais jų metodai mums nėra suprantami, jeigu jų elgesys kartais atrodo keistokas, tai tuoj nešokime jų drabstyti purvais, nes gal kada nors paaiškės tikrosios jų intencijos ir jų planai. Tada gal turėsime jiems paminklus statyti. Lietuva yra ten, už lietuviybę pagrindinė kova yra vedama ten, tad ir mūsų žvilgsniai turi nuolat su pagarba krypti į ten.

Ir jie, ir mes esame lietuviai. Ir jų, ir mūsų yra vienodi norai, tad vieni kitus padrąsinkime, vieni kitiems, kiek galime, padėkime, nes tik broliškas rankų jungimas, o ne kėlimas broližudiškai kovai, mums gali atnešti pergalę. Aišku, kad ir juos, ir mus rusai nori silpninti ir skaldyti, bet jie niekad mūsų nesuskaldys, jeigu mes patys nesuskilsime. Deja, mus kartais skaldo ir tie, kurie turėtų jungti.

Jau taip toli mes skaldymosi ir savižudybės kryptimi nuėjome, kad net baisu. Baisu ir graudu. Vivos plango! Mes, gyvieji, turime apverkti patys save. Tad ką gi šauksime, ką kviesime į darbą? Mortuos voco! Prisiminkime savo mirusiuosius didvyrius. Tešviečia mums jų pavyzdys. Teuždega jų atlikti darbai. Teskatina jų palikti testamentiniai žodžiai.

Norėčiau čia prisiminti tik vieną šviesų vieningos veiklos ir broliškos meilės pavyzdį, kurio gimimo šimtmetį neseniai atšventėme, — Tumą-Vaižgantą. Kai jo kas paklausdavo, kuriai partijai priklausąs, jis tuoj atsakydavo, kad nežinąs tos partijos vardo, bet gerai žinąs, kokie yra trys pagrindiniai tos partijos principai. O tie principai yra šie: viršuje — Dievas, apačioje — Lietuvos žemė, šalia — broliai ir sesės lietuviai.

Jeigu šių principų laikysimės ir pagal juos gyvensime, tai mūsų partija bus stipri. Mūsų niekas nesuskaldys ir niekas nenugalės.

PIRMIEJI JĖZUITAI LIETUVOJE

REDAKCIJOS PASTABA. Neseniai "Krikščionis Gyvenime" išleido kun. Stasio Ylos knygą, vaidu "Šiluva Žemaičių istorijoje" (I dalis). Įvairiose tos knygos vietose yra rašoma apie pirmųjų jėzuitų veiklą Lietuvoje. Kadan gi pernai suėjo 400 metų nuo jėzuitų atvykimo Lietuvon, tai manome, kad skaitytojams bus įdomu šiek tiek susipažinti su jų veikla. Šiam tikslui perspausdiname iš minėtos knygos skyrelį "Pirmųjų jėzuitų posūkis į liaudį" ir vieną kitą ištrauką iš kitų skyrių. Knygoje yra labai daug įdomios istorinės medžiagos. Ją galima įsigyti pas platintojus arba Lietuvių Enciklopedijos leidykloje, kur buvo knyga išspausdinta. Knygos kaina – 5 dol.

Su pirmaisiais atsivertėliais prasiėjo Lietuvos katalikybės restauracija, į kurią netrukus įsijungė ir naujai atvykę jėzuitai. Maža jų grupė (4 tėvai) atsirado Vilniuje 1563 metų rudenį. Jų pirmas rūpestis buvo įkurti mokyklą ir tai jie padarė sekančiais metais, kai atvyko dar 13 ordino narių. Mokyklą pradėjo su pirmomis žemesnėmis klasėmis ir per 8 metus išugdė pilną kolegiją su 400 mokinių. Toks didelis mokinių skaičius vertė galvoti, kur šis jaunimas tęs savo studijas toliau, nes į užsienius galėjo patekti tik žymiųjų didikų vaikai. Mintis steigti universitetą Vilniuje brendo kiek anksčiau, tačiau nesitikėta, kad tam pritarė valdovas Žygimantas Augustas, apsuptas įtakingų reformatų. Kai jis mirė ir nauju valdovu buvo išrinktas

Steponas Batoras, tada jėzuitai gavo pirmiausia jo sutikimą. Universitetas oficialiai buvo įsteigtas 1575 metais; tų metų bėgyje buvo gautas ir pop. Grigaliaus XIII raštas, suteikias universiteto teises bei privilegijas. Pagaliau 1585 m. universitetą patvirtino ir valstybės seimas. Šis pirmas ir ilgą laiką vienintelis Rytų Europos universitetas buvo vadinamas Vilniaus akademija.

Jėzuitai buvo žinomi ne tik savo intelektualumu, bet ir geru auklėjimu, dėl to jiems Vilniaus vysk. Jurgis Radvilas 1582 metais patikėjo naują uždavinį – auklėti būsimus kunigus dviejose naujai įsteigtose Vilniaus seminarijose – diecezinėje ir popiezinėje, kuri ruošė misininkus Rusijai ir Livonijai.

Trečias jėzuitų uždavinys buvo sielovada – katekizacija, pamokslai, misijos, išpažintys. Nuo šio darbo nebuvo atpalaiduoti nei tie kunigai, kurie dirbo mokyklose. Šioj darbo srityje jie laikėsi principo patarnauti žmonėms jų vartojama gimtąja kalba. Vilnius tuo metu buvo trikalbis, nes šalia lietuvių buvo nemaža lenkų ir vokiečių. Su abiejų pastarųjų aptarnavimu nebuvo bėdos, nes mokančių lenkiškai ir vokiškai jėzuitams nestigo. Sunkiau buvo su lietuviais, nes neturėta savų lietuvių vienuolių. Kol atsirado kandidatų iš lietuvių ir kol jie buvo paruošti kunigais, lietuvių kalbos mokėsi nelietuviai. Iš pramokusių kalbos ir įsijungusių į lietuvių sielovadą, kai kurie čia minėtini. Visų pirma Mikalo-

jus Sedkovskis, kurį vysk. Merk. Giedraitis 1576 metais parsigabeno iš Vilniaus į Žemaičius ir, jo lydimas, lankė parapijas. Kai Giedraitis 1587 m. vėl lankė visą savo vyskupiją, jį lydėjo portugalas Emanuelis Vega ir Jeronimas Kniška, sakydami lietuviškus pamokslus ir mokydami liaudį tikėjimo tiesų. Kiek vėliau Žemaičiuose sakė lietuviškus pamokslus, mokė žmones ir klausė išpažinčių ispanas Antanas Arijus ir, tur būt, vokiečių P. Krimeris. Pastarieji du į Žemaičius atvykdavo iš Rygos, kur vysk. Merk. Giedraičio dėka Vilniaus jėzuitai nuo 1583 metų buvo įsikūrę.

Tais metais į jėzuitų ordiną buvo priimti du nauji lietuviai kandidatai: Povilas Pikelis (Pikelius) ir žemaitis Motiejus Galminas. Anksčiau už juos įstojo Mikalojus Markevičius (1579), kaunietis Povilas Bludenčius-Bludentius (1578) ir Stepas Staškevičius (1577). Buvo įstojusių ir prieš tai, jau bebaigiančių teologijos studijas ir pagreitintai išventintų kunigais. Tokie buvo du vilniečiai (vilnenses) Adomas ir Jonas, be to, Feliksas ir Kumelis (Cumelis). Jiems 1583 metais buvo paruoštas toks sielovadinio darbo planas. Jie turėjo katekizuoti lietuvius sekmadieniais ir šventadieniais šiose Vilniaus vietovėse: prie Šv. Petro bažnyčios Antakalnyje, prie Neries tilto (ad pontem Villiae), prie Trakų ir Rūdninkų vartų. Be to, jie turėjo vykti keturiskart per metus į šiuos kaimus (pagos) katekizuoti žmonių: Medininkus, Daukšyčius (Dutzyscenses), Maišiagalą ir Luodnikus. Šiems keturiems jauniems kunigams talkino vienas lietuvis alumnas (alumnus lituanus) ir Jokūbas Laknickas, nepažymėta alumnas ar kunigas, vėliau žinomas jėzuitas. Be katekizacijos, minėti jauni kunigai dar turėjo klausyti lietuvių išpažinčių kariniame ir civiliniame Vil-

niaus kalėjimuose, Švč. Trejybės ligoninėje ir kolegijos bažnyčioje.

Rygon buvo pasiųsti iš Vilniaus 2 ir Talinan 4 jėzuitai ir jau 1584 metais jie įsteigė mokyklas. Rygos mokyklą miestas greit uždarė ir ji buvo perkelta į Daugpilį. Bet Rygoje tuo metu būta apskiai lietuvių katalikų, kuriuos reikėjo aptarnauti jų kalba. Jų katekizacijai buvo atsiųstas Motiejus Galminas, išbuvęs Rygoje 6 metus (1591-97), o jam talkinti 1596-97 metais Povilas Pikelis. Pakviestas vysk. Giedraičio, Gelminas vėliau persikėlė į Žemaičius, kur "misijose penketą mėnesių praleido" ir kaunietis Bludenčius, lietuvių pamokslininkas (concionator lithuanus). Minėtinas ir Petras Kuliešius (Culesius), įstojęs į ordiną 1593 metais, visą savo pajėgiausią amžių (ligi 1639) praleidęs Lietuvos ir Livonijos misijose, kartais siekdamas ir Rusiją.

Tai buvo pradžia jėzuitų posūkio į lietuviškąją liaudį; tolydžio šis darbas plėtėsi, gausėjant pašaukimams iš lietuvių ir žemaičių.

Jėzuitams atvykus į Vilnių, po ketvertos metų mirė Žemaičių vyskupas Petkūnas. Tada Gniezno arkivyskupas ir Lenkijos primas išigėdė Žemaičių ganytoju išodinti savo seserėną Jokūbą Woroneckį. Šiam planui pasipriešino Radvilas Našlaitėlis, jo brolis Jurgis ir Leonas Sapiega. Jie dvejus metus kovojo, reikalaudami vyskupo, kuris "mokėtų žemaičių kalbą". Tokį kandidatą jie jau turėjo, būtent – kunigaikštį (gediminaičių kilmės) Merkelį Giedraitį. Šion kovon įsijungė ir jėzuitai su savo viršininku Stasiu Varševickiu. Šis, prieš tapdamas kunigu ir jėzuitu, buvo studijavęs Wittenbergo universitete kartu su Jonu Katkevičium, šiuo metu Žemaičių seniūnu. Varševickis, susivokė, ko nori Lietuvos didikai konvertitai, siekdami atstatyti katalikybės padėtį. Liaudis – ka-

talikybės atrama turėjo gauti ganytojus, kurie mokėtų jos kalbą, ją suprastų ir nuoširdžiai rūpintųsi. Tai buvo naujas akcentas katalikų restauracijos sąjūdyje, ir jis turėjo nemažos įtakos tautiniam Žemaičių atgimimui.

Kad žmonės tikrai jėzuitais labai pasitikėjo ir į juos mėgo kreiptis savo dvasiniais reikalais, matyti iš knygoje paduotos citatos, kur pasakojama, kaip žmonės plūdo pas jėzuitus išpažinties, kai buvo ruošiamasi žygiui prieš turkus, užpuldinėjančius Lietuvos ir Lenkijos sritis, o XVII a. besibraunančius į Europos centrą.

Dėl šio žygio jaudinosi visa tauta ir gal labiausiai išgyveno liaudis. Apie tai 1683 m. rašė Vilniaus jėzuitai savo centrui Romoje. "Šiais metais apie Velykas neįprastai daug kaimiečių suplūdo į mūsų Akademijos (Šv. Jono) bažnyčią. Karo audros pavojus grėsė pražūtimi visai krikščionijai prie Vienos. Dėl to žmonės buvo apimti išganingos baimės; visomis dienomis jie skubėjo išpažinties, užimdami visus nuodėmklausius. Neužteko scholastikų, mokančių lietuvių kalbą; teko Akademijos studentams eksterne ruošti žmones išpažinčiai. Jie tai darė pasidaliję žmones sodaliečių klasėse. Kiti juos vedė būreliais (į bažnyčią) priimti komunijos. O studentų tėvai rengėsi išvedami su legijonais prieš turkų Otomaną jau už karalystės ribų.

Kai kas galvoja, kad pirmieji jėzuitai nemokėjo lietuviškai, todėl negalėjo daug prisidėti ir prie lietuvių tautinio ugdymo, bet tai netiesa. Keliose knygos vietose yra aiškių įrodymų, kad beveik visi jėzuitai gerai kalbėjo lietuviškai, be abejo, mokėdami ir kitas kalbas. Tada Lietuvoje dvikalbiškumas buvo labai ryškus. Intelligentija kalbėjo ir lietuviškai, ir lenkiškai.

Dvikalbiškumas visoj Lietuvoj, o ypač Žemaičiuose tarp kilmingųjų pastebimas nuo XVI amžiaus. Iš jėzuitų žemaičių, dirbusių kurį laiką Latvijos misijose, viso 77 tėvų, pradedant nuo 1583 ir baigiant 1770 metais, nerasta nė vieno, kuris nemokėtų žemaitiškai ir lenkiškai, neskaitant vėliau išmoktų kitų kalbų. Tik vieno lietuvių kalba buvo netobula, o 11-kos tobula (seit lithuanicam perfecte). Visi kiti 65 žemaičiai mokėjo savo kalbą pakankamai gerai, nes daugelis jų buvo liaudies pamokslininkai ar misijų vedėjai po keletą ar kelioliką metų Aukštaičiuose ir Žemaičiuose. Tarp pastarųjų buvo ir šiluviškių Katerių bendrapavardis Jonas, ir Šiluvai artimų kaimynų Pilsudskių Domininkas, o Jonas Ignas Pilsudskis jau priklausė prie 11 tobulųjų. Daugelis šių jėzuitų turėjo tipiškas žemaičių pavardes: Beinortas, Buivydas, Burba, Dovainos (du), Galminas, Gimbutas, Juodeikos (du), Kymantas, Koštautas, Orvydas, Prišmantas, Rimgaila, Sogaila, Vaišvila. Tarp gerai kalbančių ir užsirašiusių žemaičiais jėzuitų buvo ir tokie, kaip Nyžinski, Huscza, Pezzen ir Renno.

Taip pat lietuviškai mokėjo ir lietuviai klierikai, kurie mokėsi jėzuitų vedamoje Vilniaus kunigų seminarijoje.

Popiežinėj seminarijoj buvo įvairių tautybių klierikų, ir jie ruošėsi misijoms Rusijoje ir Livonijoje. Bet buvo leidžiama čia mokytis ir lietuviams, kurie nebeįtilpo į Vilniaus vyskupijos seminariją ir, baigus studijas, pasilikti Lietuvoje. Dėl to jie apščiai naudojosi šios jėzuitų vedamos įstaigos palankumu. Sakysim, 1646 metais, kai čia mokėsi lietuviškojo giesmyno autorius žemaitis Saliamonas Slavočinskis, iš 30 klierikų, buvo 14 žemaičių bei lietuvių ir jie visi mokėjo savąją kalbą.

RŪPIMIEJI KLAUSIMAI

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

AR KIEKVIENAS TIESOS NESAKYMAS YRA MELAS?

Jau seniau "Laiškuose Lietuviams" esame rašę apie melą, bet kadangi vis atsiranda skaitytojų, kuriems ši problema sukelia daug neaiškumų ir kurie vis prašo paaiškinimų, tai dar kartą šiek tiek panagrinėsime melo ir tiesos nesakymo klausimą, pakartodami taip pat kai kurias jau pirmiau pateiktas mintis.

Aštuntasis Dievo įsakymas draudžia meluoti, tad melas yra blogas dalykas. Dėl ko? Moralistų nuomone, melas yra dėl to blogas, kad prieštarauja tiesos dorybei. Kalba yra Dievo duota žmogui tam, kad jis galėtų išreikšti savo mintis, o ne tam, kad jas slėptų, kitą apgaudinėdamas. Tad kalbėti netiesą, moralistų manymu, yra iš esmės blogas dalykas ir jokios aplinkybės jo negali padaryti geru. Žmogus yra socialinis tvarinys, skirtas gyventi bendruomenėje. Melas yra didelė socialinio bendravimo kliūtis. Jeigu žmogus negali pasitikėti kito žmogaus žodžiu, tai negali būti kalbos apie jokią bendruomenę ar socialinį gyvenimą.

Paprastai melas yra laikomas lengva nuodėme, bet sunki ji gali tapti tada, kai kitam iš to kyla didelių nemalonumų arba padaroma žymi skriauda. Tikrai melas yra negarbingas ir nesocialus elgesys. Žmogus, kuris linkęs meluoti, niekad nebus visuomenėje nei gerbiamas, nei vertinamas. Meluoti mėgsta vaikai, lyg norėdami uždengti savo silpnumą, nesugebėjimą

ir įvairias klaidas. Dažniausiai jie meluoja iš baimės. Taip pat ir suaugusio žmogaus melas beveik visuomet suponuoja jo silpnumą, bailumą, nesugebėjimą ir didesnes ar mažesnes klaidas. Melas suaugusį žmogų tartum paverčia vaiku. Tai yra artimo meilės ir draugystės priešas.

Tad moralistai liepia visuomet sakyti tiesą, nes melas yra iš esmės blogas dalykas ir negali būti leidžiamas jokiam tikslui, nes ir geriausias tikslas nepateisina blogų priemonių. Tačiau kiekvienam aišku, kad kartais tiesos pasakymas gali sukelti daug nemalonumų ar net atimti kito žmogaus gyvybę. Pvz. jeigu gydytojas labai jautriam ir mirti bijančiam pacientui pasakys, kad jis nepasveiks, tai toji žinia pacientui gali dar labiau pagreitinėti mirtį. Arba jeigu tavo namuose nuo piktadarių pasislėpė žmogus, ir tie piktadariai tave klausia, ar jis yra namuose, tai tiesos pasakymas būtų to nekalto žmogaus išdavimas piktadariams. Tad kaip tokiais atvejais elgtis? Žinoma, geriausia būtų nieko nesakyti, bet minėtais ir kitais panašiais atvejais tyla galėtų reikšti teigiamą atsakymą.

Kiekvienas žmogus yra įpareigotas sakyti tiesą, bet jis yra drauge įpareigotas ir laikyti paslaptis. To reikalauja ir žmogaus prigimtis, ir artimo meilės įsakymas. Tad kaip šiuos du reikalavimus suderinti? Čia ir glūdi visa melo problema. Ji nėra lengva, tad vi-

V. Kaulius, S. J.

Vienatvė

sai nenuostabu, kad ji suteikė daug galvosūkių geriausiems visų laikų moralistams ir filosofams.

Melo problema buvo aktuali jau nuo seniausių laikų. Į klausimą, ar melas kada nors gali būti leidžiamas, Aristotelis savo etikos veikale, atrodo, atsako neigiamai. Platono doktrina šiuo klausimu yra švelnesnė. Savo veikale, vardu "Respublika", jis leidžia kartais meluoti gydytojams ir valdžios atstovams savo pacientų ir piliečių gerovei. Taip pat ir tarp modernių filosofų vyrauja dvi skirtin-

gos nuomonės. Kantas niekuomet neleidžia meluoti. Daugelis kitų nekatalikų filosofų tvirtina, kad galima meluoti, jeigu yra tikras reikalas. Atrodo, kad modernioji, pragmatizmu persunkta filosofija melo per daug nesibaido ir jį labai lengvai pateisina, išskiriant žmogaus garbę nuplėšiantį melą arba šmeižtus.

Taip pat ir Bažnyčios Tėvai laikėsi tai griežtesnės, tai švelnesnės nuomonės: vieni, sekdami Aristotelį, melą griežtai draudė, o kiti. Platono pavyzdžiu, tam tikrose aplinkybėse jį leido. Origenas ir Kasianas sako, kad pirma reikia gerai apgalvoti, ir jeigu matai, kad melas yra būtinai reikalingas, norint išsigelbėti iš kokios nors keblios padėties, jį turi nuryti, kaip ryjį kartų vaistą, norėdamas išgelbėti savo gyvybę. Net ir šv. Jonas Krizostomas mokė, kad galima kitą apgauti jo paties gerovei. Plačiai apie melą yra rašęs šv. Augustinas. Jis laikosi Aristotelio doktrinos ir melą draudžia, tačiau pabrėžia, kad melo problema yra be galo sunki. Jo mokslą seka beveik visa Vakarų Bažnyčia, vadovaujant dideliame krikščioniškosios filosofijos ir teologijos autoritetui šv. Tomui Akviniečiui.

DVI MELO DEFINICIJOS

Sekant šv. Augustino ir šv. Tomo doktriną, melas yra apibrėžiamas – "Iccutio contra mentem", t. y. kalba, priešinga turimoms žinioms ir įsitikinimui, arba tokia kalba, kai sakomi žodžiai neatitinka galvoje turimos minties. Pagal šį apibrėžimą kiekvienas netiesos pasakymas yra melas, todėl niekad neleistas. Bet kaip elgtis tais atvejais, kai tiesos pasakymas atneštų didelį nemalonumą pačiam žmogui arba jo artimui? Griežtosios krypties moralistai atsako: "Tegul vėliau žmogui įvyksta kad ir didžiausi žemiški nemalonumai, negu melo nuo-

dėme suteršia savo sielą!" Bet kiti, švelnesnieji, stengiasi surasti kokių nors būdų, kuriais būtų galima išvengti melo ir nepakenkti sau arba kitam. Šiam tikslui moralistai išgalvoja būdą, vadinamą "restrictio mentalis", t.y. tam tikrą proto apribojimą. Nenorint nei meluoti, nei savęs ar kito išduoti, yra pasakomas koks nors dviprasmiškas sakiny. Savo mintyje aš turiu teisingą prasmę, bet kitas gali tą pasakymą suprasti priešinga prasme. Tačiau, jeigu jis bus pakankamai protingas, galės mano pasakymą suprasti ir tokia prasme, kokią aš turiu mintyje.

Sakykite, kad šiandien aš esu labai užimtas ir nenoriu, kad kas nors mane trukdytų aplankymais ar telefonavimais, todėl savo sekretorei pasakau: "Jei kas nors šauks mane prie telefono ar norės mane pamatyti, atsakyk, kad manęs nėra namie". Sekretorė taip ir daro. Ar ji meluoja, sakydama, kad manęs nėra namie? Tie moralistai atsako, kad ne, nes pasakymas, kad manęs nėra namie, reiškia, kad manęs nėra *jo dispozicijai*. Arba štai kitas pavyzdys. Koks nors pažįstamas prašo, kad jam paskolintum pinigų. Dėl kokios nors priežasties aš tų pinigų jam skolinti negaliu, bet jeigu jam tai atvirai pasakysiu, jis labai įsižeis. Tad labai paprastai jam atsakau, kad neturiu pinigų. Ar čia yra melas? Sakoma, kad ne, nes tas mano pasakymas reiškia, kad aš neturiu pinigų *jam paskolinti*, nors kitiems tikslams aš jų galiu labai daug turėti. Tai yra ne kas kita, kaip tik įprastinis ir visų vartojamas mandagesnis neigiamas atsakymas. Kiekvienas žmogus tai gali suprasti, jeigu jau jis nėra per daug naivus. Tad tokie atsakymai nelaikomi tikru melu. Žinoma, juos galima vartoti tik tada, kai yra tikras reikalas.

"Restrictio mentalis", mūsų nuomone, yra ne kas kita, kaip tam tikra beveik dirbtiniu būdu pasidaryta išimtis iš bendros taisyklės, norint išsaugoti aukščiau minėtą melo apibrėžimą. Daugelis modernesniųjų moralistų šį melo apibrėžimą laiko nevykusi, nes, norint jį pritaikyti gyvenime, dažnai reikia griebtis tų "proto apribojimų", kurie jau ir šiaip sunkią melo problemą kartais dar labiau supainioja ir pasunkina. Tad jie siūlo kitą melo apibrėžimą: "Mendacium est negatio veritatis debitae", tai reiškia, kad melas yra nesakymas kitam privalomos tiesos, vadinasi, tokios tiesos, kurią žinoti kitas turi teisę. Ši teisė išplaukia iš teisingumo, iš artimo meilės įsakymo ir iš fakto, kad žmogus yra socialinė bei visuomeninė būtybė. Tad galima sakyti, kad žmogus visuomet turi teisę žinoti tiesą, išskiriant tuos atvejus, kai kalbančiojo profesija negali išduoti paslapties arba kai kitas tą tiesą panaudotų blogam tikslui ar iš to galėtų kilti didelių nemalonumų.

MELAS AR TIESOS NESAKYMAS?

Visi moralistai sutinka, kad kiekvienas melas yra nuodėmingas, bet ne visi sutinka, kad kiekvienas tiesos nesakymas yra melas. Kai kam gali atrodyti, kad čia yra tik žodžių žaidimas, tačiau, labiau išsigilinus į moralės dėsnius, paaiškėja, kad ir kitose moralės srityse galima pritaikyti minėtą skirtingumą. Juk visi sutinka, kad ne kiekvienas svetimo daikto paėmimas yra vagystė ir ne kiekvienas žmogaus gyvybės atėmimas yra žmogžudystė. Jeigu darbdavys tau neteisingai sumažino užmokestį, tu gali slapta paimti tai, kas tau priklauso, ir jokios vagystės čia nebus. Teisingame kare galima šaudyti į priešą, ir karavių nevadiname žmogžudžiais. Teisė leidžia dideliu nusikaltėliui atim-

ti gyvybę, ir mes nevadiname žmogžudžiu nei teisėjo, nei bausmės įvykdytojo. Žmogus turi teisę gintis nuo priešo ir, jeigu yra būtinas reikalas, net nužudyti neteislingą užpuolėją. Taigi, taip pat yra išimtinių atvejų, kai žmogus gali sakyti netiesą, ir už tai jo negalima laikyti melagiu.

Bet kai kurie mano, kad ši modernioji nuomonė su savo nauju melo apibrėžimu praktikoje yra pavojinga, nes žmogus gali galvoti, kad kitas niekada neturi teisės žinoti mano minčių. Kyla klausimas, kada kitas turi teisę žinoti tiesą. Argi kitas turi teisę žinoti, ką aš galvoju, kur aš buvau ir kur būsiu? Juk tai ne jo dalykas. Todėl kai kurie mano, kad tokiais atvejais beveik visuomet gali kitiems sakyti netiesą, ir čia nebus jokio nusikaltimo. Tai visai klaidingas galvojimas. Laikantis tokios taktikos, nebūtų galima kalbėti apie jokią artimo meilę, apie jokią draugystę, apie jokių socialinius žmonių santykius. Čia nereikia žiūrėti griežto teisingumo, bet ypatinčiai artimo meilės, be kurios nuoširdūs socialiniai santykiai yra neįmanomi. Iš artimo meilės įsakymo kyla labai rimtos pareigos, todėl kitame gali atitinkamai kilti ir tam tikros teisės. Apšiamai galima pasakyti, kad kuo žmogus yra tau artimesnis, kuo daugiau jis tavimi pasitiki, tuo labiau tu esi įpareigotas jam sakyti tiesą, nieko neslėpdamas, jeigu tai slėpti neturi aiškos pareigos.

Taigi šiais laikais melo atžvilgiu tarp moralistų yra dvi pagrindinės nuomonės: viena nuomonė sako, kad netiesos sakymas visuomet yra melas, o antroji tvirtina, kad netiesos sakymas ne visuomet yra melas. Visa tai gal geriau paaiškės iš kelių pavyzdžių.

Visi esame girdėję apie liūdnai pagarsėjusią Dachau koncentracijos sto-

vykią, apie kurią yra parašę knygas buvusieji tos stovyklos kaliniai kun.

S. Yla ir a. a. Balys Sruoga. Toje stovykloje buvo labai daug kalinių, tarp kurių nemaža ir kunigų, kurių gyvenimas buvo nežmoniškai baisus. Vokiečių jėzuitas tėvas Pies kartą sugalvojo tiems kaliniams padėti. Jis persirengė vokiečių kariuomenės kapitono drabužiais, įsigijo didelį sunkvežimį, jį pilną prikrovė duonos ir nuvažiavo į Dachau stovyklą. Prie vartų valdininkams pasakė, kad jis esąs siųstas aukščiausios karo vadovybės aprūpinti duona tuos kalinius, kurie yra siunčiami už stovyklos ribų įvairiems darbams. Mat, esą negera, kai žmonės mato tuos kalinius labai išvargintus ir išbadėjusius. Stovyklos valdininkai patikėjo ir jį įleido. T. Pies, išdalinęs kaliniams duoną, sunkvežimyje paslėpė apie 30 kunigų ir išvažiavo. Šį savo žygį jis pakartojo tris kartus, išgelbėdamas apie 100 kunigų iš to pragaro.

Be abejo, tai buvo drąsus ir rizikingas darbas, už kurį jam grėsė didžiausi kankinimai ir mirtis. Mums šis jo žygis atrodo heroiškas, bet kaip į tai pažiūrėtų moralistai? Ar jo veiksmas girtinas, ar peiktinas? Juk jis apgavo stovyklos valdininkus, sakydamas netiesą.

Pirmosios nuomonės šalininkai, tur būt, atsakytų, kad toks darbas yra neleistinas, nes čia esąs aiškus melas. Visai kitaip į tai pažiūrėtų antrosios nuomonės aiškintojai, kurie sako, kad melas yra nesakymas kitam provalomos tiesos ir kad kalbos tikslas yra socialinių santykių palaikymas. Apie kokius socialinius santykius būtų galima kalbėti Dachau ir kitose panašiose stovyklose, kur nekalti žmonės padaromi vergais ir laikomi žemesniais už gyvulius? Kokią teisę turi tie nekaltų žmonių kankintojai, kad jiems būtų sakoma tiesa? Juk jie yra po kojomis

pamynę pagrindinius teisės ir artimo meilės dėsnius. Jeigu žmogus savo gyvybę nuo neteisingo užpuolėjo gali ginti ginklu, dėl ko jos negalėtų ginti žodžiu? Jeigu aš galiu net gyvybę atimti tokiam užpuolėjui, kai kitos išeities nėra, tai ar aš negaliu vartoti savo kalbos jam suklaidinti ir išvaduoti save bei kitus iš neteisingos vergijos ir mirties? Šiuo atveju netiesos sakymas ir suklaidinimas visiškai negali pakenkti socialiniams žmonių santykiams normaliose aplinkybėse. Juk čia yra toks išimtinis atsitikimas, kur negali būti kalbos apie jokių socialinius santykius nei apie žmonišką bendravimą vienų su kitais.

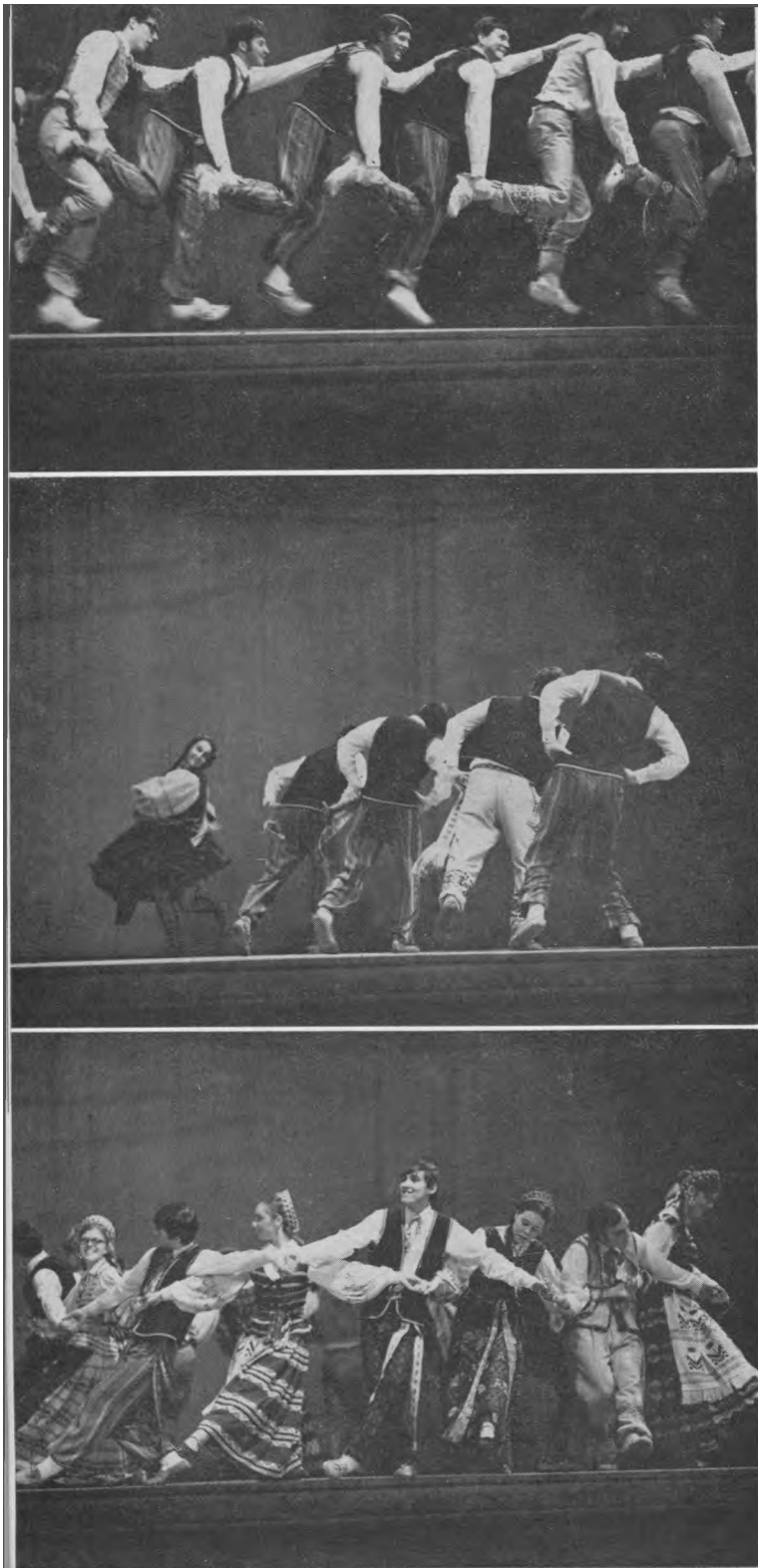
Štai kitas pavyzdys. Mirusio kario draugas, grįžęs iš karo namo, aplanko mirusio draugo motiną ir pasako, kad jos sūnus gyvas. Jis taip daro dėl to, kad galvoja, jog motina, sužinojusi apie sūnaus mirtį, gautų širdies smūgį ir mirtų iš sielvarto. Pirmosios nuomonės šalininkai taip elgtis neleidžia, čia jie pataria vartoti tą "proto apribojimą". Taigi, tas mirusiojo draugas galėtų taip jo motinai sakyti: "Tamsos sūnus dabar gerai gyvena ir nekenčia jokie vargo". Jis, taip sakydamas, nemeluoja, nes savo galvoje turįs mintį, kad jos sūnus dabar esąs danguje, kur nėra jokio vargo. Bet antrosios nuomonės šalininkai pastebi, kad tas "proto apribojimas" yra paprastas netiesos sakymas. Juk yra kaip tik norima, kad kitas tą pasakymą suprastų klaidinga prasme. Jie sako, kad tas mirusio kario draugas gali sakyti netiesą, nes tiesos pasakymas jai labai pakenktų. Nors ji turi teisę žinoti apie savo sūnų, bet tiesos sužinojimas galėtų jai būti mirties priežastis, todėl kitas gali vartoti kalbą jos gyvybės išgelbėjimui, sakydamas netiesą. Klaidinga informacija čia nėra melas, bet artimo meilės dar-

bas. Aplamai galima pasakyti, kad, kur pirmoji nuomonė leidžia vartoti "proto apribojimą", ten antroji nuomonė leidžia nesakyti tiesos.

Dar pridėsime kitos rūšies pavyzdėlį. Jaunai studentei skambina draugas, kviesdamas ją šį vakarą važiuoti su juo į kiną. Ji labai nenori su juo važiuoti, todėl pradeda pasakoti visokias išsigalvotas istorijas. Ar ji gali taip elgtis? Norėdami rasti tinkamą atsakymą, turime pirma atsakyti į kai kuriuos klausimus: ar tas jos draugas turi teisę žinoti tiesą, ar jis taip elgiasi, kad galima prieš jį vartoti visokias priemones, norint apsiginti, ar tas studentės elgesys, pasakojant visokias apgaulingas istorijas, nepakenks artimo meilei, draugystei ir socialiniam bendravimui?

Reikia atsiminti, kad čia kalbama apie draugą, bet ne apie priešą, todėl jis turi teisę žinoti tiesą, išskiriant tuos atvejus, kai tiesos sužinojimas pakenktų jam pačiam arba jeigu studentės profesija bei įsipareigojimai jai draustų sakyti tiesą. Jos minėtas elgesys gali labai pakenkti socialiniams santykiams ir jai pačiai, nes jeigu ji dažnai taip elgsis, tai niekas daugiau ja nebepasitikės. Taip pat toks elgesys yra priešingas ir artimo meilei, ir draugystei. Jeigu ji nenori su juo važiuoti, gali mandagiai pasakyti, kad šį vakarą važiuoti į kiną negalinti dėl tokių priežasčių, apie kurias kalbėti jai nepatogu. Jeigu tas berniukas yra protingas ir mandagus, tai tuo atsakymu pasitenkins ir daugiau nebesibraus į jos asmeninius reikalus.

Tad ir ši nuomonė leidžia sakyti netiesą tik labai svarbiais, išimtiniais atvejais. Šiaip reikia visuomet stengtis kalbėti tiesą, nes netiesiakalbis žmogus greitai praranda visuomenėje ir garbę, ir pasitikėjimą.

Vaizdai iš "Grandies" pasirodymų
Čikagoje.

DANGUOLĖ SADŪNAITĖ
ŽIEMAI ARTĖJANT

Aš buvau išsigandusi
šalčio.

Kai atradau lapą,
numestą
ant kelio.

Nudažytą
raudonai,
žaliai
ir rudai——
(Paženklintą atspaudu
Tavo bato...)

Ir ten išskaičiau
savo žemėlapi žiemai.

* * *

1.

Jūs sugrįžote vėl,
Juoktis —
kartu su gėlėmis,
su paukščiais.

2.

Lapai!
Žvalūs,
linksmi —
kaimiečiai.

3.

Ir rytas —
kilnoja jus,
tarytum akušerė.

□ □ □

1.

Tu numirei.
Ir mes palaidojom tave,
šaltą žiemos dieną.

(Tą dieną snigo —
ir snigo —)

2.

Tu pasiėmei su savim
narna,
medį ir saulę –
Ir viską, ką tik turėjom.

DIENAI BAIGIANTIS

1.

Prietema
nusineša dienos kaulus.

Ir debesys šviečia,
kaip didelės salos.

2.

Kas buvo žolė,
kas lapas –
dabar sužydi.

3.

Žvaigždės
dauginasi, kaip žuvys.

* * * * *

Ir naktis ateina
juodoj uniformoj.

IŠVYKSTANT

1.

Naktis
atskubėjo i butą.

Ji pripildė
mano kambarį
juodais lagaminais.

(Ji išdalina
mano rūbus
iš tamsaus paviljono.)

2.

Greitai
mes sėsimės į laivą.
(Į platų burlaivį) –
kurį Dievas parūpino
ilgai kelionei.

*Dalį "Laiškų Lietuviams" metinės šventės
programos atliks J. Puodžiūno baletų studija.*

RELIGINIS AUKLĖJIMAS LITUANISTINĖSE MOKYKLOSE

Niekas neabejoja, kad lituanistinėse mokyklose šalia lietuvių kalbos, istorijos ir geografijos yra reikalinga arba bent labai naudinga mokytis dainavimo ir tautinių šokių. Kai kurie vis protestuoja, kad lituanistinėse mokyklose nėra sporto. O kaip su religija? Daugelyje mokyklų ji yra dėstoma, bet ne visose. Daugelis tėvų ir mokytojų jos reikalingumu visiškai neabejoja, bet kai kurie mano, kad lituanistinėse mokyklose būtų galima be jos apsieiti, nes laiko yra labai maža, o vaikai religinių žinių gauna vietinėse katalikiškose mokyklose. Neseniai buvusioje JAV ir Kanados lietuvių mokytojų savaitėje buvo iškeltas šis klausimas. Iš visų dalyvių tik viena jauna poniutė pasisakė prieš tikybos dėstymą lituanistinėse mokyklose. Ji sakė galinti namie geriau vaikus išmokyti tikybos, negu kunigai mokykloje. Žinoma, kartais ne tik tikybos, bet ir lietuvių kalbos namie tėvai gali geriau vaikus išmokyti, negu mokykloje, bet tai atskiri atvejai.

Kad tikyba yra neatskiriama mokymo ir auklėjimo dalis, tai neabejoja joks tikintis ir protingas žmogus. Štai ką apie tai sako garsusis mokslininkas Albert Einstein: "Neužtenka žmogų padaryti tiksliai geru specialistu. Žmogus – ne mašina. Auklėjimo tikslas turėtų būti grožio pajautimas ir moralinių gyvenimo vertybių pažinimas. Auklėjimas, kuris šį tikslą aplenkia, išugdo specializuotas būtybes, panašias į treniruotus šunis". Aišku, kad tai tinka mokykloms aplamai, bet lituanistinė mokykla yra tik tam tikra

pagelbinė priemonė, jos negalima lyginti su kitomis mokyklomis, tad ir negalima reikalauti, kad čia būtų dėstomi visi dalykai, kurie yra reikalingi kitose mokyklose.

Manantieji, kad tikybos dėstymo lituanistinėse mokyklose nereikia, aiškina, kad beveik visi vaikai lanko katalikiškas mokyklas ir ten tikybos gauna pakankamai. O čia, lituanistinėse arba šeštadieninėse mokyklose, laikas toks ribotas, kad jo neužtenka svarbiausioms lietuvių kalbos ir literatūros pamokoms. Žinoma, į šiuos argumentus negalima numoti ranka. Visi žinome, kiek maža to laiko reikalingiausiems lituanistiniams dalykams, bet juk ir tikyba gali būti lituanistinių dalykų papildymas. Vaikai turi sugebėti ir apie religinius dalykus kalbėti lietuviškai, jie turi išmokyti lietuviškai melstis, dalyvauti lietuviškoje mišiose, lietuviškai atlikti išpažintį. Visa tai juose labiau ugdytų lietuvišką dvasią ir labiau jungtų su lietuviška bendruomene.

Nors tiesa, kad daugumas lituanistinių mokyklų mokinių ateina iš katalikiškų mokyklų, kur yra dėstoma tikyba, bet toli gražu ne visi. Pasitaiko nemaža lankančių ir valdiškas mokyklas, kur tikyba nedėstoma. O ir katalikiškųjų mokyklų mokiniai, kai reikia lietuviškai kalbėti apie tuos pačius dalykus, kuriuos jie yra išmokę svetimą kalbą, dažnai negali nė išsižioti, nes nežino net paprasčiausių religinių terminų. O taip pat mums, lietuviams, būtų naudinga žinoti įvairius tikybinius klausimus, surištus su mūsų tau-

ta, apie kuriuos vietinėse mokyklose, be abejo, nekalbama. Tad šie argumentai kalba už tikybos dėstymą šeštadieninėse mokyklose.

Iš čia pateiktų argumentų jau aišku, kas šiose mokyklose turėtų būti iš tikybos dėstoma. Reikėtų bent trumpai ir labai suglaustai pakalbėti apie svarbiausius religinius klausimus, kad vaikai susipažintų su lietuviškais terminais ir išsireikšimais. Čia šį tą išmoks ir tie, kurie nelanko katalikiškų mokyklų. Paskui būtina reikėtų supažindinti mokinius su krikščionybe Lietuvoje, trumpai perbėgant visą krikščionybės istoriją, sustojant prie svarbesnių įvykių ir pagaliau nušviečiant dabartinę Bažnyčios padėtį pavergtoje tėvynėje.

Bet visa tai ne taip jau paprasta. Dėstant šiuos dalykus, kyla daug sunkenybių. Iš valdiškų mokyklų atėjusiems mokiniams trumpas religinių tiesų grybštelėjimas šen ar ten nebus suprantamas. Katalikiškas mokyklas lankantiems bus neįdomu klausytis jau girdėtų dalykų, nors jie dabar bus dėstomi ir kita kalba. Kalbant apie krikščionybės istoriją Lietuvoje, vis pasitaiko, kad vienas kitas mokinys pastebi, jog yra labai gražu apie tai girdėti, bet dabartinis jaunimas laukia, kad religija jam ką nors duotų *dabar*, kad jam padėtų išspręsti aktualias problemas, kad jam padėtų susiorientuoti šių dienų sąmyšyje. Naudinga žvelgti ir į praeitį, bet dar naudingtoniau ir reikalingiau blaiviai pažiūrėti į dabartį.

Pagaliau ne vienas kelia klausimą, ar religijos pamokose ypatingas dėmesys kreiptinas į mokinių informavimą ar į formavimą, ar yra svarbiau jiems suteikti daug naujų žinių ar daugiau dėmesio kreipti į auklėjimą. Kas iš to, kad jie dėstomąjį dalyką mokės penketukui, bet bus visiškai

atšalę ir nepraktikuoją liberalai. Taip, tai yra svarbios problemos, bet galima tik tiek pastebėti, jog turi eiti ranka rankon ir informavimas, ir formavimas. Aišku, tam reikėtų daugiau laiko. Per pusvalandį kartą į savaitę ar į dvi savaites jokių stebuklų nepadarysi. Tad ir čia pati svarbiausia problema – laiko stoka. Reikia mokytojui ypatingo sugebėjimo, kad per tą trumpą laiką galėtų bent šį tą mokiniams duoti ir to brangaus laiko nepraleistų veltui. Tikybos pamokoms reikia labai gerai pasiruošti ir nemanyti, kad, ką tik sakysi, viskas bus gerai.

Neturint jokių vadovėlių, pasiruošti nėra taip lengva. Žinoma, mokytojas gali pasinaudoti literatūra kitomis kalbomis, bet tam reikia daugiau laiko, o juk kiekvienas turi ir kitų įvairių užsiėmimų. Bet jeigu mokytojas dar ir galėtų šiaip taip apsieiti be specialių tikybos vadovėlių, skirtų mūsų liutuanistinėms mokykloms, tai mokiniams be jų tikrai yra labai didelis vargas. Mokytojo aiškinimas jiems kartais nėra visiškai suprantamas, nes kliudo nepakankamas liutuvų kalbos mokėjimas. Tad vadovėliai yra būtini, o mes jų visai neturim. Visai teisingai yra metamas priekaištas dvasiškiai, kad per dvidešimt metų nesugebėjo nieko paruošti. Pasiteisinimų yra įvairių. Kai kurie sako, kad galime naudotis vienu kitu turimu katekizmu. Ne! Tie katekizmai yra pasenę, parašyti senovišku stilium, dabartiniams, prie naujesnių metodų pripratusiems, mokiniams jie visiškai neįdomūs ir nepatrauklūs. Kiti sako, kad pasigaminti vadovėlių yra labai lengva, reikia tik paimti kokį kitos kalbos vadovėlį ir išsiversti. Tai visiškai neapgalvota mintis. Tie vadovėliai yra paruošti ne mūsų pobūdžio, bet reguliarioms mokykloms. Dažniausiai kiek-

vienam skyriui būna atskiras vadovėlis. Tad mūsų tikslui jie visai netinka.

Teko girdėti, kad dabar Europoje galvojama mūsų mokykloms tikybos vadovėlius paruošti. Tai būtų tikrai sveikintinas ir seniai lauktas žingsnis, bet tik šiek tiek abejonių kelia mintis, ar tie vadovėliai bus pakankamai modernūs ir patrauklūs mūsų jaunimui. Ne kiekvienas gali tokius vadovėlius parašyti. Grynų teologinių žinių čia nepakanka, reikia būti susipažinusi su dabartiniu mūsų jaunimu, su jo psichologija ir su lituanistinių mokyklų padėtimi. Tikimės, kad toks žmogus atsiras.

Rašyti dabar vadovėlius nėra jau taip lengva ir paprasta, nes kas šiaudien yra modernu, rytoj jau gali būti pasenę. Dėl to ir amerikiečiai dabar nelabai mėgsta rašyti platesnių vadovėlių, bet dažniausiai spausdina kasmet atskiras pamokas. Gal ir mes galėtume panašiu keliu pasukti?

Kad pamokos būtų įdomesnės, būtinai reikėtų pasigaminti ar įsigyti kokių nors vaizdinių priemonių. Pamokų metu yra naudingiau su mokiniais kalbėtis, diskutuoti, o ne visą laiką tik mokytojui kalbėti. Labai svarbu pastebėti, kad diskutuojant reikėtų įtraukti į diskusijas kaip galima daugiau mokinių. Nėra gera, kai susidaro dvi priešingos pusės: mokiniai puola, o mokytojas ginasi. Reikėtų, kad patys mokiniai stengtųsi atsakyti į kitų mokinių užmetimus ar paklausimus. Mokytojas turi moderuoti ir pagelbėti tik tada, kai patys mokiniai nesugeba.

Ne visoms mokykloms galima gauti kapelionų – kunigų. Kai kur tikybą dėsto seselės, bet ir seselių ne visur yra, tad reikėtų, kad ir pasauliečiai sugebėtų dėstyti tikybą. Žinoma, kol neturime vadovėlių, jiems šis darbas bus beveik neįmanomas.

Minėtoje mokytojų studijų savaitėje buvo iškelta mintis, kad ir tikybos mokytojai kartais turėtų savo suvažiavimus ar studijų savaites, kur galėtų pasitobulinti, susipažinti su naujais metodais, pasinaudoti vienas kito patirtimi. Gal Amerikos Kunigų Vienybė turėtų imtis kada nors tokius kursus – studijų dienas suorganizuoti. Tai būtų tikrai naudinga.

Pagaliau reikėtų labai pabrėžti bendradarbiavimo reikimą. Čia turi bendradarbiauti mokykla, tėvai ir organizacijos. Kartais tėvai laukia, kad viską už juos atliktų organizacijos ir mokykla. Teko sutikti net tokių tėvų, kurie su vaikais namie angliškai kalba, o vasarą juos išleidžia į jaunimo stovyklas, kad išmokytų lietuviškai. Kai po dviejų savaitių vaikas grįžta iš stovyklos ir vis tiek lietuviškai nemoka, tai kaltina organizacijos vadovus ir sako: "Ką jūs ten per dvi savaites veikėt, kad mano vaiko lietuviškai neišmokėt?" Tai yra ne anekdotas, bet girdėti ir matyti faktai.

Kita motina skundžiasi, kad lituanistinėje mokykloje jos vaiko neišmokė kapelionas lietuviškai poterių. Atrodo, kad tai protingas skundimasis, bet jeigu geriau pagalvotumėte, tai nematytumėte, kad visai neprotingas. Jeigu kapelionas imtųsi mokykloje visus šeimose poterių neišmokytus vaikus mokytį poterių, tai per ištisus metus (kur būna tik keliolika pusvalandžių) nieko daugiau negalėtų išmokyti tik gal Tėve mūsų ir Sveika Marija. Bet ir tas mokymas nebūtų įmanomas, nes kitiems vaikams būtų be galo nuobodu ir jie pradėtų kelti triukšmą. Argi klasėje mokytojas moko eilėraščių? Ne, jis užduoda juos išmokti namie. Tad ir poterių išmokytį turi tėvai. Mokykloje nėra pakankamai laiko.

Kai kuriuos dalykus gali išmokytį ir organizacijų vadovai, pvz. giedoti,

ŠEIMA

IŠSISKYRUSI MOTERIS

KODĖL ŠEIMOS SKIRIASI?

Šeimų skyrybų epidemija siaučia ne tik Hollywoode ir visoje Amerikoje, bet yra skaudžiai palietusi ir kitas šalis, neišskiriant nė lietuvių. Žiūrėk – susimyli du jaunuoliai, susituokia, svajoja apie ilgą laimingą šeimos gyvenimą ir po poros metų išsiskiria. Gal dar skaudžiau, kai susituokusieji drauge išgyvena keliolika metų, susilaukia vaikų, o paskui vienas nueina vienu keliu, kitas – kitu, palikdami nustebusius nelaimingus vaikus stovėti kryžkelėje. Kieno čia kaltė? Kartais vieno, kartais kito, dažniausiai abiejų.

Jeigu šeima iširo, tai nebuvo tikros meilės, o jeigu pradžioje ir buvo, tai tuoj užgeso. Šeima turėtų būti bent dalelė dangaus, turėtų būti poilsis, bet neretai tampa tikru pragaru, kur apie jokių poilsį negali būti nė kalbos. Nerandant šeimoje nei jokio poilsio, nei paguodos, pradedama ieškoti kitur. Žinoma, niekas taip nepasikeičia, savaime, turi būti tam tikrų priežasčių. Čia ir pasistengsime truputiuką žvilgtelti į vieną kitą šeimos suirimo priežastį. Būtų labai naudinga, kad pasi-

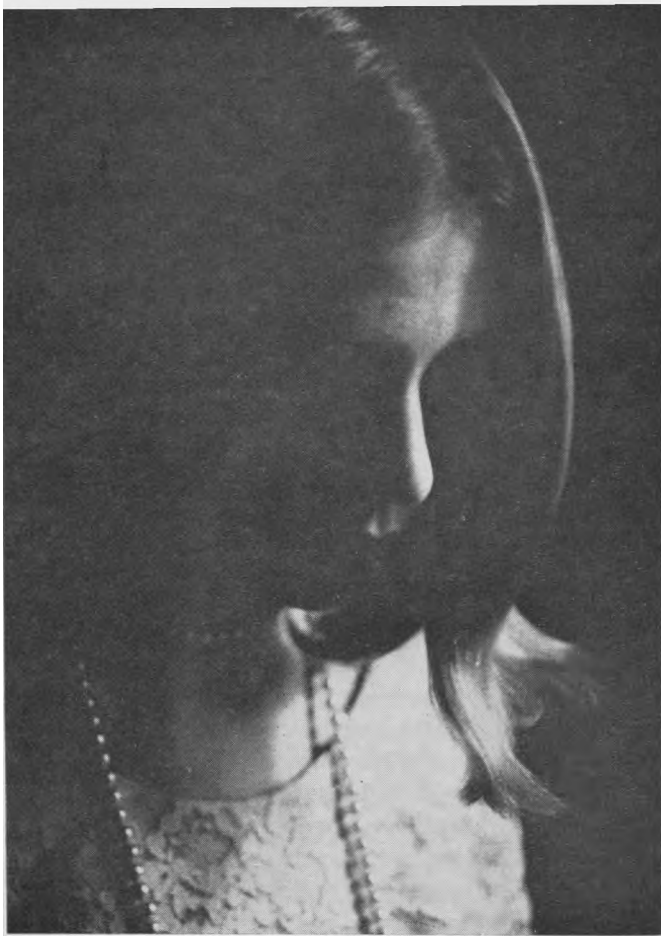
sakytų ir kiti, nurodydami kitas priežastis ir būdus, kaip išlaikyti šeimos sugyvenimą.

BŪDO SKIRTUMAI

Du besiruošiantieji tuoktis jauni žmonės dažnai nesusipėja vienas kito geriau pažinti. Kartais nė nesistengia. Jiems užtenka jausminės romantiškos meilės. Jie galvoja, kad šitokia meilė tęsis amžinai. Bet kartais nė pastangos nepadedą, kad prieš vestuves galėtų pakankamai pažinti vienas kito būdą. Sakoma, kad prieš vestuves susimylėjusiųjų akys būna uždarytos kito ydoms, bet labai plačiai atvertos geroms savybėms, o po vestuvių – priešingai: akys plačiai atveriamos ydoms, bet uždaromos geroms savybėms.

Aišku, kad reikėtų stengtis prieš vedybas vienas kito būdą kaip galima geriau pažinti, bet po vestuvių nereikia nustebti, jeigu ir per ilgą priešvestuvinį draugavimą dar ne visas būdo ypatybes permatei, jeigu kasdien vis pastebi naujas būdo savybes, charakterio kampuotumus, apie kuriuos pirmiau nė negalvojai. Kiekvieno žmogaus būdas yra skirtingas, kiekvienas vis kitaip į įvairius dalykus žiūri, kitaip į juos reaguoja. Labai svarbu tai suprasti ir sugebėti pritaikyti. Tikrai bus tuščios pastangos, jeigu norėsi kito būdą pakeisti ir pertempti ant savo kurpalio. Verčiau rei-

tarnauti mišioms ir t. t. Tik tėvams, organizacijoms ir mokykloms ranka rankon dirbant, galima bus pasiekti geresnių rezultatų. Pagrindiniai vaiko auklėtojai yra ir turi būti tėvai. Mokykla ir organizacijos yra tik jų padėjėjos.

V. Kaulius, S. J.

Mergaitė

kia stengtis skirtingus būdus kaip nors suderinti, toleruoti, su jais sugyventi.

Štai keli pavyzdžiai. Žmona labai mėgsta kas pusė metų perstatinėti visus buto baldus, nes jai taip patinka, jai nusibosta per ilgesnį laiką tokia pati buto santvarka. Mat, toks jau yra jos būdas. Bet vyras to nepakenčia, jam tie baldų perstatinėjimai gadina nervus. Pradedama ginčytis, pyktis, nervintis. Atrodo, kad tai tik smulkmena, bet ilgai gali privesti net prie skyrybų. Tad ką daryti? Nenorint barnių ir nesusipratimų, žmona turi atsisakyti to "dekoracijų keitimo".

O štai vyras, kuris labai mėgsta muziką. Šeštadieniais, kai neina į darbą, visą dieną laiko atsisukęs radiją.

Žmona to nepakenčia, toji nuolatinė muzika jai dirgina nervus. Ji pasidaro tokia irzli, kad negalima susikalbėti. Kas belieka vyrui daryti? Užsukti radiją. Tai labai lengva, bet gali šeimos gyvenimą pasukti daug geresne kryptimi ir apsaugoti nuo didesnių tragedijų.

Bet gal ne vienas paklaus, kaip nustatyti, kuris panašiais atvejais turi nusileisti. Dėl ko sakėme, kad žmona turi atsisakyti to baldų perstatinėjimo, o vyras radijo muzikos? Dėl ko negalėtų vyras prisitaikyti prie tos naujos buto tvarkos, o žmona prie radijo muzikos? Žinoma, kad galėtų, bet jeigu kiekvienas lauks, kad nusileistų ir prisitaikytų kitas, tai nė vienas nenusileis ir neprisitaikys. Prisitaikyti ir nusileisti turėtų tas, kuris įveda ką nors nauja, ko pirmiau nebuvo, ir kas kitą erzina.

Gera, kai savaitgaliais vyras ir žmona drauge išeina į kiną ar išvažiuoja į gamtą. Bet ir čia gali pasireikšti būdų bei skonių skirtingumai. Vyrui patinka kaubojiški filmai, o žmonai romantiški. Vyras mėgsta ežere pažvejoti, o žmona – pasivaikščioti po žydinčias lankas. Kas belieka daryti, kaip susiderinti? Kuris turi nusileisti? Kartais vienas, kartais kitas. Vieną savaitgalį tegul abudu nueina pažiūrėti kaubojiško filmo, o kitą – romantiško. Kitą savaitgalį tegul abudu pavaikščioja ir pasigėri žydinčiais laukais, o paskui tegul pažvejojo. Vienam bus malonumas, o kitam pasiaukojimas, bet kai žinos, kad ne visada taip bus, kad kitą kartą jų rolės pasikeis, tai ir pasiaukojimas nebus toks nemalonus.

Yra moterų, kurios nuolat plepa, yra ir tokių, kurios užpykusios kelias dienas nė žodžio neprataria. Yra vyrų, kurie mėgsta socialinį gyvenimą, yra ir tokių, kurių niekaip į svečius neiš-

vilios. Visi šie būdų skirtingumai gali privesti net prie skyrybų, jeigu susituokusieji vienas į kitą neatsižvelgs, vienas kito nesupras, vienas prie kito neprisitaikys. Būtinai reikia išmokti daryti ne tik tai, kas tau malonu, bet ir tai, kas malonu kitam.

LYTINIO GYVENIMO NEDARNA

Nemokėjimas vienas prie kito prisiderinti lytiniame gyvenime gal yra svarbiausia nesantaikų ir skyrybų priežastis. Moteris turėtų žinoti, kad jos vyras nėra moteris, o vyras neturėtų užmiršti, kad jo žmona nėra vyras. Tarp vyro ir moters yra didelis skirtumas. Prie lytinio santykiavimo juodu nevienodai prieina ir nevienodai jį išgyvena. Atrodo, kad vyrą labiau traukia biologinė lytinio santykiavimo pusė, o moterį – romantinė. Vyras labiau siekia asmeninio pasitenkinimo, o moteris nori mylėti ir būti mylima. Vyras daugiau dėmesio kreipia į kūną, o moteris į dvasią. Vyras yra realesnis, o moteris sentimentalesnė. Vyras lytinį pasitenkinimą matuoja kiekybe, o moteris kokybe.

Tai yra tokia žmonių prigimtis, ir jos nepakeisi. Bet nė nereikia pakeisti, tik reikia suprasti. Nei vyras, nei moteris neturėtų visuomet siekti lytinio džiaugsmo tik *savo* norimu būdu ir *savo* įprastu keliu. Juodu turi atsižvelgti į vienas kito prigimtį ir į tos prigimties palinkimus. Vyras dažnai užmeta žmonai tik savo prigimties "būtinus reikalavimus", visai nekreipdamas dėmesio į jos nuotaikas. Ne viena moteris savo vedybiniame gyvenime jaučiasi esanti tik vyro geidulių patenkinimo įrankis, tik paprasta neapmokama prostitutė. Per dieną vyrui jos nereikia, jis nekreipia į ją jokio dėmesio, neužkalbina, nepabučiuoja, nepaglamonėja. Jos prireikia tik naktį, ir tik kelioms minutėms. Po

to jis nosisuka ir patenkintas užmiega. O ji gal verkia, kankinasi, jaučiasi pažeminta ir paniekinta, nepajutusi jokios meilės, jokio džiaugsmo, jokio nei fizinio, nei dvasinio pasitenkinimo. Tai yra gal pats trumpiausias kelias į skyrybas. Bet jeigu lytiniame vedusiųjų gyvenime būtų stengiamasi vienas prie kito prisiderinti, vienas kitą atjausti, vienas kitam džiaugsmą suteikti ir kito norimu būdu prigimties palinkimus patenkinti, tai gal visos kitos skyrybų priežastys nubluktų ir šeima nesuirtų.

Nors negalima vienos taisyklės pritaikinti visiems vyrams ir visoms moterims, bet vis tiek reikia pripažinti, kad vyras daugiau apie lytinius dalykus galvoja, negu moteris. Moteris lengviau be jų apsieina. Bet yra moters kaltė, jeigu ji to nesupranta ir į skirtingus vyro palinkimus nekreipia dėmesio, jam visuomet priešindamasi. Čia reikėtų prisiminti, ką šv. Povilas laiške Romėnams rašė: "Vyras moteriai teatiduoda, ką kaltas, taip pat ir moteris vyrui. Moteriškė neturi valios savo kūnui, bet vyras; taip pat ir vyras neturi valios savo kūnui, bet moteriškė" (I Kor. 7, 3-4).

Vedusiųjų lytiniame gyvenime turi reikštis abipusis visiškas laisvumas, nepažeidžiant kito asmenybės. Kai kurie klaidingai galvoja, kad yra leidžiamas tik vienas "tradicinis" būdas, o visa kita yra nemoralu. Yra moralūs visi būdai, jeigu tik nekenkia sveikatai arba žmogiškajam orumui.

Dar būtinai reikia labai smarkiai pabrėžti, kad vyro lytinis jausmas gali labai greitai užsiliepsnoti ir dar greičiau užgesti. Visai kitaip su moteria. Jai susijaudinti reikia daug daugiau laiko, ir paskui tas susijaudinimas daug ilgiau tęsiasi. O gal dar daugiau ji dėmesio kreipia ne tiek į tą pagrindinį susijaudinimą, kiek į pa-

sibučiavimus, pasiglamonėjimus, romantiškus žodžius bei gestus tiek prieš veiksma, tiek ir po jo. Visiems vyrams tai yra labai įsidėmėtina! Jeigu jie to nesupras ir manys, kad tai tinka tik paaugliams, o ne subrendusiems žmonėms, tai bus didelė klaida, kuri galės privesti jeigu jau ir ne prie skyrybų, tai bent prie nemažo vedybinio gyvenimo apkartinimo.

PRIEŠVESTUVINĖS ROMANTIKOS PALAIDIJIMAS

Kaip jau minėta, daugelis vyrų mano, kad visokia romantika, pvz. pasibučiavimai, pasiglamonėjimai bei meilūs žodžiai, tinka tik įsimylėjusiems paaugliams, o suaugusieji ir ilgiau vedybiniame gyvenime pabuvusieji gali "eiti prie reikalo" tiesiai, be jokių romantiškų įžangų. Tai yra visiškas moters psichologijos nesupratimas. Ji iš prigimties yra romantiška ir be romantikos negali gyventi. Nors moterys mėgsta brangenybes ir puošnius rūbus, bet iš meilės ir su tam tikrom romantiškom ceremonijom įteiktas menkavertis blizgutis jai bus daug mielesnis už be meilės ir romantikos nupirktą brangių kailių apsiaustą. Moteriai visuomet svarbiau yra ne *ką*, bet *kaip*. Jeigu ji gyvens ir labai paprastam, kukliam bute, jausis laiminga, jeigu vyras, parėjęs iš darbo, ją apkabins, pabučiuos, meiliu žodžiu prakalbins ar įteiks pakelėje nuskintą ramunės žiedą.

Kiekvienas vyras ir kiekviena moteris prisimena, kaip viskas kitaip atrodė prieš vestuves, kaip buvo lengva vienas kitą mylėti, kaip nevengė, bet net ieškojo progų vienas kitam pasiaukoti, padėti, suteikti kokį nors malonumą. Dėl ko dabar, po vestuvių, pagyvenus keletą ar keliolika metų, viskas taip pasikeitė? Ogi dėl to, kad jau yra palaidota prieš vestuvinę ro-

mantika. Ji yra užmiršta ir išmesta šalin, lyg koks visai nereikalingas ir nenaudingas daiktas. Tai yra pati didžiausia vedusiųjų klaida, kai jie visai nesistengia palaikyti bent kibirkštėlės priešvestuvinės romantikos, o skuba ją palaidoti, paversdami visą vedybinį gyvenimą tik į šiurkščią ir nuogą realybę, kas neretai priveda prie skyrybų. Nesvarbu kiek metų drauge gyventum, bet bent kiek romantikos turi būti kiekvienoje šeimoje. Kai vienas kitu pradeda visai nesidomėti, tai apie šeimos santaiką ir vienybę negali būti nė kalbos,

Kokie yra ženklai, iš kurių būtų galima suprasti, kad šeimoje jau nebėra meilės, kad vyras ir žmona dar drauge tebegyvena tik iš reikalo, kad jų šeimos pagrindai jau braška, kad jų prieš vestuvinę romantiką jau yra visiškai palaidota? Štai tie ženklai:

1. Kai žmona ir vyras nebesuranda vienas kitam gražesnio ir meilesnio žodžio.
2. Kai vienas kitam niekad nebekartoja žodžio *myliu*.
3. Kai nebesurandama progų vienas kitą pabučiuoti.
4. Kai vienas kitam nebesako komplimentų, kai vienas kito nepagiria.
5. Kai nueinama į šalį, neištarus paguodos ar suraminimo žodžių, paliekant kitą verkti ar liūdėti.
6. Kai užmirštama, esant su kitais žmonėmis, vienas kitą pagerbti ir vienas kitu didžiuotis.
7. Kai kitų akivaizdoje vienas kitą kritikuoja, niekina, kalbantį pertraukia ar sušunka: "Tylėk, tu nieko šiuo klausimu neišmanai!" Arba kai sako: "Tylėk, leisk man pirma pasakyti!"
8. Kai užmirštama vienas kitam suteikti kokią nors mažą dovanėlę, nelaukiant jokios ypatingos progos.

INTYMIOJI VEDUSIŲJŲ GYVENIMO PUSĖ

Šia tema ryžtamės kalbėti ne dėl to, kad dabar jau pasidarė beveik mados dalykas apie tai gana plačiai rašyti vietiniuose laikraščiuose bei žurnaluose, bet vien dėl to, kad mes, lietuviai, apie tai beveik visiškai nekalbame, šis klausimas yra ignoruojamas, gražiai apeinamas, lyg tai mūsų visai neliestų ir nebūtų aktualu ar būtina tai svarstyti.

O vis dėlto įvairiais kitais šeimos gyvenimo klausimais yra ne taip jau maža rašoma. Tokiuose straipsniuose, lyg tyčia, aiškinami įvairiausi šeimyninio ir vedybinio gyvenimo klausimai, visiškai vengiant paminėti intymesnę vedusiųjų gyvenimo pusę. Tačiau ji, ar kam patinka, ar ne, yra gyva, reali, kasdieninė. Nuodėmklausiai, gydytojai ir psichologai galėtų paliau-

dyti, kad ir mes, lietuviai, esame tik žmonės, lygiai tokie pat, kaip ir kiti, su tomis pačiomis problemomis, kokias turi ir mūsų kaimynai, pažįstami ir bendradarbiai nelietuviai. Bet jų padėtis šioje srityje yra žymiai geresnė, negu mūsų, nes jie turi pakankamai rimtų šaltinių bei patarėjų, su kuriais gali aptarti visas iškilusias problemas, gali gauti atsakymų į iškeltus klausimus. O mes vis dar esame tokie kuklūs, gal net perdėtai kuklūs ir su intymiomis vedusiųjų gyvenimo problemomis nedrįstame kreiptis į tuos, kurie yra pasiruošę bent iš dalies mums padėti, pagelbėti, bandyti surasti atsakymus.

Gal prieš ketvirtą metų kartą teko šia tema kalbėti su vienu mūsų kunigu, kuris taip pat pripažino, kad kartais ir jis gaunąs paklausimų ar prašymų padėti išspręsti šeimoje kilusius nesklandumus, kurių pagrinde kaip tik ir glūdėjo intymieji vedusiųjų reikalai. Tas pats kunigas taip pat tvirtino, kad jam žinoma nemaža atsitikimų, kai dėl tarpusavio lytinio neprisitaikymo tokia šeima iširusi, nes vienas ar kitas sutuoktinis būtinai buvęs reikalingas vedybų patarėjo pagalbos, bet jos ieškoti griežtai atsisakęs.

Labai panašia tema kartą teko diskutuoti ir su medicinos gydytoju, kuris sakėsi kartais sulaukęs įvairių paklausimų ir prašymų padėti, kai ką išaiškinti vienai ar kitai susituokusiąją pusę. Tokių paklausimų jis dažnai susilaukęs, bet tik ne iš lietuvių. Vieni, jo nuomone, drovisi, kiti bijosi, bet

9. Kai vyras niekuomet nepakviečia žmonos į kokį jaukų restoraną, kad pasijustų, kaip prieš vestuves.

10. Kai vienas kitam nei žodžiu, nei veiksniu neparodo, kad juodu vienas kitam yra taip mieli ir brangūs, kaip prieš 10 ar 20 metų, kai buvo vos tik susituokę.

Gal kai kam atrodo, kad čia suminėti dalykai yra tik dėmesio nevertos smulkmenos, bet toks galvojimas būtų labai klaidingas. Taip, tai yra maži dalykėliai ir labai lengvai įvykdomi, bet tai nėra smulkmenos. Tai yra maži romantikos perliukai, kurie puošia vedybinį gyvenimą ir apsaugoja nuo audrų, kurie išlaiko vedybinę meilę ir šeimos vienybę.

jis esąs įsitikinęs, kad ir lietuviai ne mažiau tokių problemų turi už kitus. Lietuviai turėtų ryžtingiau ieškoti profesinės pagalbos, kai ji tikrai reikalinga. Varžytis ar gėdytis čia nėra jokio reikalo. Gydytojus čia saisto profesinės etikos dėsniai, o dvasiškai taip pat neturi teisės atidengti kito asmens asmeninių paslapčių, nekalbant jau apie tokių klausimų diskutavimą išpažinties metu, kada kunigas yra griežčiausiai įpareigotas laikyti paslaptį.

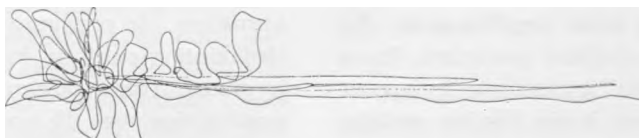
Tad būtų labai gera ir prasminga, kad mūsų žurnalai ir laikraščių skyriai, kuriuose nagrinėjamos šeimos problemos, pasitelkę atitinkamus savo sričių specialistus, duotų daugiau žinių bei informacijų, pagrįstų krikščioniškosios moralės dėsniais. Jau yra pastebėta, kad linkstama naudotis abejotinos vertės šaltiniais ir jų informacija, kuri gali vesti slidžiu ir žalingu keliu, bet vis tiek nepajėgia išspręsti kilusių moralinių klausimų.

Jokiu būdu čia nenorime pervertinti lytinio akto reikšmės šeimoje, bet nereikia pamiršti, kad dažniau jis yra nepakankamai vertinamas. Tas nevertinimas labai dažnai prisideda prie visokių nesklandumų, barnių ir scenų šeimose. Tad neapgaudinėkime savęs, sakydami, kad mums, lietuviams, šios problemos nėra aktualios. Žinoma, yra tokių šeimų, kuriose šioje srityje nėra keblesnių neaiškumų, bet yra labai daug šeimų, kuriose šios problemos yra kasdieninės.

Tad tikrai būtų sveikintina, kad šios srities specialistai ateitų toms nelaimingoms šeimoms į pagalbą. Rei-

kėtų šiais klausimais straipsnių laikraščiuose ir žurnaluose. Būtų labai naudinga, kad tuose laikraščiuose ir žurnaluose būtų klausimų skyrelis kur kiekvienas galėtų atvirai klausti ir gauti atitinkamus atsakymus bei paaiškinimus.

REDAKCIJOS PRIERAŠAS. Šio rašinio mintys tikrai yra teisingos. Iškelta problema yra aktuali visiems, taigi ir lietuviams. Kad lietuviai šioje srityje turi kažkokių keistų, klaidingų, iš senovės užsilikusių idėjų, tai taip pat šimtaprocentinė tiesa. Taip pat visiems aišku, kad ir mūsų spaudoje beveik niekas nedrįsta apie tai atviriau užsiminti. Vis dėlto "Laiškams Lietuviams" niekas negalėtų mesti tokio kaltinimo. Mes nuo pat jų pasirodymo pradžios kartais gana atvirai keldavome minėtas problemas. Dėl to atsirasdavo net vienas kitas besmegenis, kuris "Laiškus Lietuviams" sarkastiškai pavadindavo "jėzuitu pornografija". Taip pat mūsų žurnale visa laiką buvo ir yra klausinių - atsakymų skyrius. Visi gali klausti, o mes visuomet stengsimės atsakyti. Pirmiau dažniau pasitaikydavo klausėjų, bet dabar vis didėja ir didėja žmonių apatija ir nesidomėjimas viskuo, tad ir tų klausėjų beveik neliko. Šia proga norime dar kartą visiems priminti, kad jūsų klausimai yra labai laukiami. Klausėjai gali pasirašyti arba ne, bet redakcija turėtų žinoti jų adresus, nes kartais gali prisieiti atsakyti laišku dėl įvairiausių priežasčių. Paprasčiausia priežastis gali būti ta, kad rūpimu klausėjui reikalu jau neseniai yra buvę rašyti mūsų žurnale. Tad laukiame jūsų klausimų ir esame pasiruošę visiems, kiek galėsime, patarti, atsakyti, paaiškinti.

IDĖJOS IR ŽMONĖS

F. JUCEVIČIUS

KAS YRA TAUTA?

Į šį klausimą yra begalės atsakymų. Tautos supratimas įvairuoja pagal žmogaus pažiūras, įsitikinimus ir turimus mitus. Kiekviena filosofinė srovė, kiekviena politinė ideologija, kiekviena sociologinė mokykla turi savą tautos sampratą. Ji gali būti skirtingai suprasta, nes į ją galima žiūrėti iš skirtingų taškų. Istorikas tautą nusako vienaip, lingvistas — kitaip. Vieniems ji yra empirinė, o kitiems labiau idealistinė kategorija. Vieniems ji yra savos rūšies socialinis konglomeratas, o kitiems — net metafizinė būtybė. Patriotas žiūri į tautą vienaip, o šovinistas kitaip. Kaip yra skirtingų tautos sampratų, taip yra ir skirtingų laikysenų josios atžvilgiu. Vieni jai yra abejingi, o kiti ją garbina, lyg kažkokį dievą. Vieni dėl jos miršta, kiti ją išduoda. Vieni jos išsižada be jokio sąžinės graužimo, o kiti jos gerovei paaukoja net visą savo gyvenimą. Kiti nueina taip toli, kad vardan savo tautos meilės išžudo milijonus kitos tautos žmonių. Po pirmojo pasaulinio karo turkai išžudė beveik milijoną armenų, o paskutiniojo karo metu vokiečiai išžudė beveik šešis milijonus žydų. O kiek rusai komunistai išžudė lietuvių, latvių ir estų!

Mylėti savo tautą yra vienas dalykas, o neapkęsti kitų tautų — kitas. Kai savos tautos meilė gimdo neapykantą kitoms tautoms, tai tada jau nė-

ra meilė, o isterija. Kad tautos meilė gali tapti isterija, tai akivaizdžiai paliudija mūsų laikų įvykiai. Kaip prie to buvo prieita — tai ilga istorija. Pradžios reikėtų ieškoti nacionalizme, kuris gimė renesanso laikais. Naują poveikį jis įgijo Napoleono karų metu ir romantizmo laikotarpiu. Nors prisirišimas prie gimtosios žemės, tradicijų, savos kalbos buvo artimas visų laikų žmogui arba, kaip Mikalojus Daukša sako, "įgauna polinkį iš motinos krūtinės", tačiau visa tai buvo apgaubta misticizmo šydu paskutiniaisiais amžiais. Nacionalizmas pasiekė liguistumo laipsnį šio amžiaus pirmojoje pusėje, kai vokiškasis nacizmas sudievinio rasę, o itališkasis fašizmas — valstybę. Įgimtoji tėvynės meilė buvo pakeista savosios rasės sudievinimu, o patriotizmas išsigimė į kraštutinį nacionalizmą — šovinizmą. Tai mus turi tikrai stebinti, nes tai įvyko XX amžiuje, kai žmogus tikėjosi esąs išsilavinęs iš prietarų ir stabmeldystės.

Liguistojų nacionalizmo filosofija prieštarauja prancūzų ir amerikiečių revoliucijų principams. Prancūzų revoliucijos tėvas Rousseau skelbė, kad visi žmonės yra laisvi ir lygūs, ir jei gu atsiranda žmonių nelaisvės grandinėse, tai yra dėl to, kad saujelė išprievartauja daugelį. Pati revoliucija atėjo su laisvės, lygybės ir brolybės šūkiais. Nors revoliucijos tėvai ne-

daug parodė brolybės, kai giljotina kapojo savo priešininkų galvas, bet revoliucija kartais nestokojo ir idilinių momentų, atskleidusių tautų broliškumą. Vienas tokių momentų buvo 1790 m. birželio 19 d., kai Nacionalinėje Asemblejoje pasirodė tautiniais rūbais apsirengę arabai, prūsai, šveicariai, syrai ir kiti. Jie meldė Prancūziją leisti jiems dalyvauti laisvės ir brolybės šventėje. Drauge jie prižadėjo skelbti ateinančią išlaisvinimą savo tautoms. Amerikietiškosios revoliucijos principai, kuriuos Jeffersonas laikė amerikietiškosios sąžinės balsu, yra surašyti *Nepriklausomybės Deklaracijoje*. Antrasis paragrafas prasideda šiais žodžiais: "Mes laikome savaime aiškiomis tiesas, kad visi žmonės yra sutverti lygiais, kad Tvėrėjas juos apdovanojo nepaneigiamomis teisėmis, kaip gyvenimas, laisvė ir laimės siekimas, ir kad šioms teisėms užtikrinti žmonės sudaro valdžias".

Tačiau XIX amžiuje ant prancūzų revoliucijos liberalizmo griuvėsių Napoleonas kraujuje statė savo sapnų imperiją, amerikietiškas humanizmas turėjo persirgti civiliniu karu, o likusią Europą užliejo romantinis nacionalizmas su šovinizmu, militarizmu bei imperializmo filosofija. Juo užsikrėtė anglai ir italai, vokiečiai ir slavų tautos. Rasės meilė ir instinktas nustelbė protą, herojų kultas ir tautinė savimeilė iškilo aukščiau už broliškumą. Nors romantinis nacionalizmas išbudino ne vieną tautą iš dvasinio miego, bet kartu jis nuvedė Vokietiją ir Italiją į totalitarizmą ir barbarizmą, Angliją – į imperializmą, o slavų tautas, pvz. rusus ir lenkus, – į šovinizmą, kuris baigėsi imperialistiniu komunizmu.

Romantinio nacionalizmo ligos priežastys glūdi klaidingoje žemės, rasės, kalbos ir herojų interpretacijoje. Kad

geografiniai, biologiniai, lingvistiniai bei sociologiniai veiksniai turi įtakos tautos susiformavimui, tai yra tiesa. Bet reikia laikyti mitu nacionalistinę tezę, pagal kurią šie veiksniai pagimdo tautas, apsprendžia jų charakterį, sukuria "tautos dvasią" ir kad, tautai tai praradus, ji taip pat praranda savo individualybę, o tuo pačiu ir savo tapatybę. Kitaip sakant, priklausyti kuriai nors tautai reiškia gyventi tam tikroje vietoje, kalbėti tam tikra kalba, turėti tam tikrus rasinius bruožus.

Kad romantinio nacionalizmo filosofija neišlaiko kritikos, tai rodo gyvenimas ir istorija. Jos krašto, rasės bei kalbos mistika kokybiniai skiriasi nuo savo tėvynės, savo tėvų bei savo gimtosios kalbos meilės. De Gaulle buvo teisus, kai sakė, kad tautinis faktas labai skiriasi nuo nacionalizmo". Iš tikrųjų, šie dalykai turi tiek bendra vienas su kitu, kaip *Fernstenliebe* ir *Naechstenliebe*, apie kurias kalba Nietzsche savo knygoje "Also sprach Zarathustra". Gimtinės meilė nėra tas pats dalykas, kaip savo krašto meilė. Tėviškos berželiai, kalvos ir miškeliai mus maloniai nuteikia, nes sukelia jaunystės prisiminimus. Tačiau tolimesnės krašto vietos mums nieko nebesako, nes nieko nebeprimena. Gal būt, Voltairas buvo teisus, kai patriotizmą siejo su maža teritorija, nes kuo kraštas didesnis, tuo sunkiau jį mylėti. Tėvynės meilė labiau siejasi su gimtąja žeme, o ne su savuoju kraštu. Žmogus natūraliai myli savo gimtąją kalbą, nes tai yra iš tėvų perimtieji simboliai, kuriais nusako savo santykius su pasauliu. Neabejotinai ji yra vienas svarbiausių veiksmų, formuojančių tautą. Bet ar ji yra, kaip Daukša sako, "vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas", tai yra diskutuotinas klausimas. Kai žinome, kad kalba yra simbolių rinkinys, ar.

kaip struktūralistai sakytų, simbolių santykių visuma, tai atrodo, jog nėra visai tikslu ją laikyti kažkokia mistine būtybe, kuri sergi, pilietina ir vienija žmogų su jo bendradarbiais. Ne kalba, o žmogus vienijasi ar nesivienija, pilietinasi ar nesipilietina, sergi ar nesussergi. Čia reikia prisiminti, kad iki XVII amžiaus Europos šviesuomenėje vyravo lotynų kalba, kuria buvo rašomi laišškai ir mokslo veikalai. Tačiau tai nė kiek nekliudė prancūzui būti prancūzu, vokiečiui – vokiečiu, anglui – anglu. Romantinis nacionalizmas ne mažiau klysta, sutapatindamas tėvų meilę su tautos meile. Mylėti tėvus nėra tas pats dalykas, kaip mylėti savo tautietį, kuris gyvena už daugelio šimtų mylių ir kurio gyvenime niekada nesutiksi. Aišku, romantišią nacionalizmą reikia skirti nuo rasistinio nacionalizmo apaštalių, kaip Joseph Arthur, Paul de Legarde, Houston Stewart Chamberlain, Richard Wagner, Alfred Rosenberg, kurie skelbė kraujo mistiką.

Rasistinis nacionalizmas yra ne kas kita, kaip biologinis vitalizmas, kuris dvasinės jėgos šaltiniu laiko kraujuje suformuotą instinktą. *Rasenseele* ir *Lebensgefuehl* yra tautą formuojančios galios. Kraujas ir charakteris, rasė ir siela yra vieno ir to paties dalyko skirtingi pavadinimai. Nėra jokio aukštesnio principo už kraują. Nepriklausomas ir savarankiškas dvasinis pasaulis tėra tik fikcija. Rasistiniai nacionalistai nenori turėti nieko bendra su nemirtingumu, o tik su "instinkto revoliucija". Tautos esmę sudaro kraujas ir žemė. Gryno kraujo išlaikymas yra visų nacionalistų aukščiausias tikslas. Ar vokiškųjų nacių pasaulis nesirėmė tikrai krauju, instinktu ir jausmu? Kad jiems tikrai trūko proto, tai niekas geriau neliudija, kaip jų darbai. Nacistinį pragarą ga-

lėjo sukurti tik instinktu, o ne protu besivadovaują žmonės. Tačiau nemanykime, kad rasistinis nacionalizmas yra jau tik praeitis. Nors ir ne tokia aštria forma, kaip nacių laikais, mes su juo susiduriame ne tik Rodezijoje ir Pietų Afrikoje, bet taip pat ir Nigerijoje. Jo bacilomis yra užsikrėtę *Black Power* ir tie mūsų tautiečiai, kurie išpažįsta "substancinės lietuviybės" dogmą.

II

Romantinio ir rasistinio nacionalizmo tezė yra labiau fikcija, o ne mokslas. Ją formulavo ne mokslininkai, o biblistai, poetai, pseudofilosofai ir publicistai. Panašiai yra ir su mūsų tautinių švenčių kalbėtojais bei publicistais ar žurnalistais, kurie sprendžia "tautines problemas". Dažnai jie stokoja ne tik paprasčiausios logikos, bet taip pat ir elementaraus pažinimo tų dalykų, apie kuriuos kalba. Paprastai jie vadovaujasi Hitlerio propagandos principu, kad kuo mažesnis mokslinis balastas ir kuo didesnis apeliavimas į jausmus, tuo didesnis pasisėkimas. Anksčiau pamokslininkai laikydavo savo pareigą pravirkdinti klausytojus, o šiandien to siekia mūsų tautinių švenčių kalbėtojai. Štai kodėl "patriotinėse kalbose" yra tiek daug jausminio patoso, o tiek maža tikrovės analizės, istorinio išvalgumo ir racionalaus galvojimo.

Racionalesnio apibrėžimo taip pat šaukiasi ir kai kurios sąvokos, kuriomis išsakome tautinės būties aspektus. Imkime kad ir taip dažnai linksniuojamą lietuviybę. Šis žodis mūsų tautiniame žodyne tapo savos rūšies aristotelinė kategorija ar fizikų konstantu. Kaip kategorijos pažymi pirmines būties padalas, o konstantai nesikeičiančias fizines ar matematines kiekybes, taip lietuviybė – mūsų tautinę būtį.

V. Kaulius, S. J

Pirmiau ir dabar

Tačiau kiek šia sąvoka nusakome tikrovę, ir kiek mūsų jausmini stovį, tai lieka atviras klausimas. *Lietuvybė* atitinka vokiečių *Deutschtum*, o *tautybė* – *Volkstum*. Šiuos terminus nukalė Johan Gottfried Herder. Jis nebuvo toks intelektualas, kuris mąstyto sociologiniais ar istoriniais terminais, bet labiau vadovavosi, kaip visi romantikai, jausmu, mistika ir nuotaikomis. Todėl nereikia stebėtis, jeigu jo sukurtos sąvokos nusako daugiau tai, ką kas jaučia, o ne tai, kas iš tikrųjų yra.

Kas yra tautybė? Visumos simbolių abstrakcija, kuriais pažymime tam tikros tautos savybes. Ar socialinės antropologijos atstovai nesako, kad, norint suprasti tautines kultūras, visų

pirma reikia iššifruoti jų simbolius? Turiu mintyje ne tiek Durkheim ir Mauss, kiek Levi-Strauss. Iš tikrųjų, ir kalba, ir dainos, ir šokiai yra simboliai. Tautos kultūros istorija yra ne kas kita, kaip paskiros žmonių grupės išsakyimas įvairiais simboliais tam tikru laikotarpiu. Keičiasi laikai ir aplinkybės, keičiasi žmonės, keičiasi jų tikrovės vizija, nuotaikos ir išgyvenimai, keičiasi taip pat ir jų simboliai. Su moderniosios lingvistikos atstovais tikiu, kad paskiro simbolio turinys neturi savyje pilnutinės prasmės. Tik tada, kai jis susiejamas su simbolių visuma, įgauna tikrą prasmę. Nei viena kalba, nei vieni papročiai, nei vienas folkloras neišsemia viso tautybės turinio. Tik visi tie dalykai kartu pasa-

ko mums, kas yra tautos kultūra. Štai kodėl tautybė nėra nei aristotelinė kategorija, nei fizikų konstantas, o tik simbolių visumos abstrakcija. Ji neslepia savyje nieko "substancialaus", nieko amžino, nieko esminio, nes jos dialektika tepripažįsta nuolatinį tapimą, kaip vienintelį ir tikrą principą.

Kad iš tikrųjų taip yra, tai paliudija tautų vystymosi istorija. Mes neturime jokių istorinių duomenų, kad galėtume tvirtinti, jog kalba, kraujas ar žemė buvo lemiantys veiksniai Babilonijos, Egipto ar Persijos imperijų susiformavimui. Tai galioja ir senovės Graikijai. Jos gyventojai turėjo stiprų patriotizmo jausmą, bet silpną tautinę sąmonę. "Ilijados" herojaus Pandaro akys yra nukreiptos ne į tautą, bet į tėviškę: "Kai aš vėl sugrįšiu namo ir išvysiu savo gimtąją žemę, ir savo žmoną, ir savo namą aukštą". Kai Platonas ir Aristotelis diskutuoja valstybės reikalus, tai jie nė vienu žodžiu neužsimena apie tautinius klausimus. Atėniečių bei spartiečių kovos aiškiai rodo, jog jiems trūko tautinės sąmonės ir tautinio solidarumo, nors buvo tos pačios rasės bei kultūros ta pačia kalba. Apie Romos imperijos *Volkstum* ir *Volksgeist* negali būti nė kalbos, nes buvo tautų bei rasių mišinys. Jokio esminio pasikeitimo nematome nė viduramžiais. Kaip prancūzai, vokiečiai ir anglai, lygiai taip pat burgundiečiai, bavarai ir švabai buvo vadinami tautomis. Nežiūrint kalbos panašumo, kraujo giminystės ir gyvenimo tame pačiame krašte, to meto žmonės mažai rodė meilės savo tautiečiams. Anglai neapkentė škotų, danai – švedų. Ne tiek kalbiniai ar rasiniai veiksniai, kiek neapykanta savo kaimynams viduramžiais suskirstė tautas. Kodėl lietuviai taip radikaliai atsiribojo nuo vokiečių? Dėl to, kad juos laikė savo priešais. Slavų atžvilgiu to

sentimento nebuvo, ir štai kodėl diferenciacijos procesas prarado savo intensyvumą. Herderis ir Fichtė laikė kalbą pagrindiniu veiksniu tautinės sąmonės susiformavimo procese. Tiesa, kad kalba duoda tautinei kultūrai savitumą. Kalbėti ta pačia kalba reiškia galvoti, jausti ir išsireikšti skirtingai nuo tų, kurie vartoja kitą kalbą. Bet kalba nepadaro ta pačia kalbančios grupės skirtinga tauta. Nors airis kalba angliškai, bet jis savęs nelaiko anglu. Šveicarai kalba vokiškai ar prancūziškai, bet jis nėra nei vokiečių, nei prancūzas. Tuo tarpu danai, norvegai ir švedai buvo tos pačios rasės ir kalbėjo beveik ta pačia kalba, o save laikė skirtingomis tautomis. Tai galioja ir lietuviams bei latviams. Kai kurios tautos, pvz. šveicarai, žydai, Pietų Amerikos gyventojai, JAV ir Kanada, visiškai neturi savos kalbos. Antra vertus, jei romantikų bei nacionalistų kalbos teorija būtų teisinga, tai šiandien turėtume matyti vienalytę arabų valstybę ir ispaniškai kalbančią Pietų Amerikos imperiją. Panaši istorija yra ir su krauju. Visos Europos tautos yra daugelio ir labai skirtingų rasių mišinys. Žodžiu, jei kalba, rasė ir žemė būtų tokie veiksniai, kaip nacionalistinė tezė teigia, tai viduramžiais nebūtų susiformavusi nei Anglija, nei Prancūzija, nei Ispanija, o naujaisiais amžiais – JAV ir Kanada. Pasaulis niekada nebūtų matęs Indijos, Indonezijos, Šveicarijos, Jugoslavijos, nes šių tautų vystymosi raidoje minėti veiksniai atliko ne statomąjį, bet stabdomąjį ar net griaujamąjį vaidmenį.

III

Bet kas suburia tautas? Niekas, gal būt, geriau į šį klausimą neatsako, kaip šveicarų legendarinė priesaika, apie kurią kalba Schilleris savo dramoje "Wilhelm Tell": "Mes norime

būti viena vieninga tauta brolių, kurių nei vargas, nei pavojai neišskirs". Šitame nore būti broliais, apsiprendime gyventi kartu ir glūdi kiekvienos tautos pradžia. Kraujas, kalba ir žemė yra sąlygojantys, o ne apsprendžiantys veiksniai. Aišku, jie labiau sąlygoja primityvias tautas, kurios yra vos išėjusios iš urvų ir miškų. Kai jos pasiekia aukštesnę civilizacijos laipsnį, tai šių veiksnių įtaka sumažėja, nes kuo labiau žmogus dvasiniai subręsta, tuo lengviau išsilaisvina iš gamtos varžtų.

Kartą Hegelis sakė, kad žmogus yra jo darbas. Žmogus savo darbais save sužmogina, bet savo darbais ir nužmogina. Tai galioja ir tautoms. Tautos susiburia, kai jų nariai santykiauja vieni su kitais ir kartu dirbdami sukuria tautas. Tik tos tautos išlieka vieningos ir atlieka didžius darbus, kurios moka tarpusavyje sugyventi. Sugyventi reiškia mokėti bendradarbiauti vieni su kitais. Kai nėra bendradarbiavimo, tai nėra nė darbų, o kai nėra darbų, tai nėra nė tautos. Tauta miršta ne tada, kai jos nariai nebekalba ta pačia kalba ar praranda savo tėviškę arba savo rasinius bruožus, bet tada, kai jie nebesugyvena. Kol žmonių noras gyventi, sugyventi ir bendradarbiauti išlieka gyvas, tai išlieka gyva ir tauta. Kalbant apie sugyvenimą, reikia pripažinti, kad mes esame pasigailėjimo verta tauta. Mūsų savitarpio santykius labiau apsprendžia pavydas, negu artimo meilė, labiau neapykanta, negu pagarba žmogui. Mūsų bajorai neapkenė liaudies, mūsų valdantieji neapkenčia valdinių, mūsų partijos neapkenčia viena kitos, žemiau stovintieji neapkenčia aukščiau stovinčiųjų ir atvirkščiai. Šia liga sirgo praeities kartos, ja serga mūsų karta, kaip išeivijoje, taip ir Lietuvoje.

Ne teritorija ir kalba užtikrina tautai vieningumą, bet sugyvenimas. Klasikinis pavyzdys, kaip tauta be teritorijos gali sugyventi ir išlikti, yra žydų tauta. Kad kalba neužtikrina tautai vieningumo, tai liudija arabai. Arabus labiau vienija neapykanta žydams, negu jų kalba. Lietuviškosios išeivijos ateitis yra labai miglota dėl to, kad ji nepajėgia sugyventi. O nesugyvena ne dėl to, kad ne visi kalba ta pačia kalba, bet dėl to, kad nepakenčia kitaip galvojančių. Tai yra viena svarbiausių priežasčių, dėl ko pasidaro tokia praraja tarp mūsų partijų, tarp atvykusiųjų ir šiame krašte gimusiųjų, tarp vienos kartos ir kitos. Šiuo atžvilgiu mes esame artimesni slavams ir lotynams, negu anglosaksams. Nepakentimas kitaip galvojančių yra demokratiškai nesubrendusių tautų pažymys. Nors mes viešai taip garsiai linksniuojame demokratiją, tačiau savo širdyje leidžiame klestėti totalitarizmo daigams.

O kaip su kalba? Jei norime, kad išeivija užsitikrintų ateitį, tai turime labai rimtai persvarstyti lietuviybės filosofiją, ir tai ne praeities, o bent šimtu metų į priekį. Mums reikia rimtai skaitytis su faktu, kad lietuvių kalbos mokėjimas išeivijoje mažės. Jei pirmoji karta dar neblogai kalbės lietuviškai, tai antroji kalbės jau mažiau, o trečioji gal jau ir visai nekalbės. Tai galioja lietuviškajai išeivijai Šiaurės ir Pietų Amerikoje bei kituose kontinentuose. Ar mes galime nurašyti šias kartas vien dėl to, kad jos nemokės lietuviškai? Mūsų "ortodoksai" laiko visus lietuviškai nekalbančius mirusiais lietuvybei. Kai kas net Amerikos lietuvių pavadinu "lietuviybės kapinynu". Žinote, kas yra kaltas dėl šio kapinyno? "Ortodoksų" lietuviybės filosofija. Jei norime, kad ateinančios kartos prisikeltų, tai turime pakeisti

savo galvojimą. O tai padarysime tik tada, kai lietuviybės filosofiją remsi-
me ne romantiniu nacionalizmu, o
realios tautybės principais.

Nesvarbu, kaip kas kalba ar kokios
yra kilmės, lietuviu laikykime kiek-
vieną, kuris nori būti ir save laiko lie-
tuviu, kuris nori bendradarbiauti su
lietuviais ir dirbti lietuvių tautai. Lie-
tuvių tautą sudaro ne tik lietuviškai
kalbantieji, bet ir lietuviškai galvo-
jantieji. Lietuva yra ne tik anas ma-
žytis plotas prie Baltijos, o visur ten,
kur yra lietuvišką darbą dirbančiųjų,
lietuvišką dvasią praturtinančiųjų, dėl
jos gerovės kovojančiųjų žmonių. Ki-
taip sakant, lietuvių tautos pagrindu
laikykime ne rasę, kalbą ar žemę, bet
mūsų bendrą valią ir ryžtą būti lietu-
viais. Su Charles Peguy galime saky-
ti, kad tauta nėra tiktai sienos ir vals-
tybė, bet visų pirma jos valia, ryžtas
ir užsimojimai.

Ši lietuviybės samprata remiasi tais
pačiais principais, kurių dėka žydų
tauta, be kalbos ir žemės, išliko per
šimtmečius gyva, o JAV ir Kanada
gimė, susiformavo ir pasiekė istorijos
viršūnes. Jei tais pačiais principais
remsime lietuviybės filosofiją, tai ryto-
jus bus užtikrintas ir lietuviškajai išei-
vijai, ir lietuvių tautai. Štai kodėl Pa-
saulio Lietuvių Bendruomenė turėtų
apimti ir tuos, kurie nekalba lietuviš-
kai. Šiaurės Amerikoje reikėtų orga-
nizuoti angliškai kalbančių lietuvių
grupes, Pietų Amerikoje – ispaniškai
ir t. t. Kad šie L. B. padaliniai galėtų
turėti milžinišką reikšmę tolimesnei
mūsų tautos istorinei raidai, tai nerei-
kia abejoti. Juk tai būtų mūsų tautos
natūralūs langai į platųjį pasaulį.

IV

Nagrinėdami tautos prigimtį, nega-
lime nepaminėti asmenybės klausimo.
Ideologijos ir filosofijos gali būti viena

nuo kitos atskirtos pagal tai, kokią
vietą jos skiria asmenybei bendruo-
menėje. Tai kaip tik ir padarė Koestle-
rio Ivanovas, kuris asmenybės bei
bendruomenės dialektiką suvedė į dvi
galimybes. Štai jo žodžiai: "Yra dvi
žmogiškosios moralės koncepcijos,
kurios viena kitai priešingos. Viena
jų yra krikščioniška ir humanitariška.
Ji skelbia individo neliečiamybę ir
teigia, kad matematikos taisyklės ne-
taikantinos žmogiškiems vienetams,
kurie mūsų lygtyje reiškia arba nulį,
arba begalybę. Kita koncepcija iš-
plaukia iš pagrindinio principo, kad
kolektyvinis tikslas pateisina visas
priemonės ir ne tik leidžia, bet net rei-
kalauja, kad individas būtų subordi-
nuotas ir pašvęstas bendruomenei,
kuri gali juo disponuoti arba kaip jū-
ros kiaulyte, su kuria daromi ekspe-
rimentai, arba kaip aukojamuoju avi-
nėliu. Pirmoji koncepcija turėtų vadin-
tis antivivisekcine etika, o antroji –
vivisekcine". Šios "vivisekcinės" eti-
kos laikosi visos totalitaristinės ideo-
logijos, neišskiriant nacionalizmo. Pa-
gal ją tauta yra išeities ir pusiausvyros
taškas. Asmenybė jai turi būti subor-
dinuota. Komunistinis principas, kad
"kolektyvinis tikslas pateisina visas
priemonės" nacionalistinės filosofijos
vertime skamba kategoriniu impera-
tyvu – "salus populi suprema lex".

Kad tautos gėris yra aukščiausias
įstatymas, tai taip mano daugelis mū-
sų nuoširdžių, bet naivių patriotų. Mes
dažnai girdime salėse ir net bažnyčio-
se panašius samprotavimus. Kiti net
įrodinėja, kad atitrūkimas nuo savo
tautos reiškia savos rūšies "dvasinį
pražuvimą", kad nemokėjimas tėvų
kalbos sužaloja asmenybę, kad tauty-
bė yra būtina sąlyga josios išsivysty-
mui. Ši tipiškai nacionalistinė tezė
yra, brutaliai kalbant, melas, o švel-
niai sakant – mitas. Yra melas, nes

V. Kaulius, S. J.

Žvilgsnis į ateitį

prieštarauja faktams. Jei ši tezė būtų teisinga, tai JAV ir Kanada būtų ne kas kita, kaip "dvasiniai sužalotų" individų nelaimingi konglomeratai, nes jos yra "nutautėjusių" masių vienetai. O ką sako tikrovė? Šios valstybės stovi avangarde: viena vadovauja pasauliui, o kita turi jei ne tokią, tai bent panašią ateitį. Ši tezė yra mitas, nes egzaltuoja ir suidealina tautą asmenybės sąskaiton.

Tauta yra bendruomenė. Priklausyti tautai reiškia priklausyti bendruomenei, kurioje žmogus pasireiškia kaip socialinė būtybė. Jei gamtinis pasaulis susidaro iš medžiagos ir judesio, tai tauta – iš žmonių ir bendravimo. Tačiau ne tauta padaro žmogų socialine būtybe. Jis toks yra jau savo kilme. Miškas susideda iš įvairių medžių, bet tai dar nereiškia, kad miškas padaro medį alksniu ar uosiu. Kaip alksnis yra alksniu savo prigimties dėka, taip lygiai savo prigimties dėka žmogus yra socialinė būtybė. Tautoje žmogus funkcionuoja kaip socialinė būtybė dėl to, kad ji yra bendruomenė, o ne dėl to, kad ji yra tauta. Kalbant fizikos terminais, galime sakyti, kad tauta yra specialus bendruomenės atvejis, kaip traukos dėsnis yra greičio dėsnio specialus atvejis. Sociologui tauta ir asmenybė yra funkcionalinės kategorijos, kurios viena kitos neišskiria, bet viena kitą papildo.

Asmenybe suprantu tai, ką šių dienų psichologija vadina totaliniu savitumu su biologinėmis bei psichologinėmis savybėmis, su įgimtu talentu ir temperamentu. Kaip socialinė būtybė, žmogus priklauso nuo bendruomenės. Jis gali realizuoti savo idėjas tik tada, kai glaudžiai bendradarbiauja su kitais. Kiekvienas jo mestas šūkis turi rasti atgarsį bendruomenėje, jei nori, kad tai virstų tikrove. Tačiau nežiūrint šio priklausomumo, kiekvienas

žmogus savo prigimtimi yra savarankiška ir nepriklausoma būtybė. Štai dėl ko ne tauta yra asmens pagrindas, bet asmuo yra tautos pagrindas. Ir kultūros prasme tauta priklauso nuo asmens. Ne tauta, bet asmuo yra naujų idėjų kūrėjas. Istorija dažnai paliudija, kad didžios asmenybės eina savarankišku keliu, visai nepaisydamos nei *vox populi*, nei laiko, nei aplinkybių. Ne tauta asmenybei, bet asmenybė tautai atskleidžia naujus horizontus. Asmenybės realizuoja didžiąsias vertybes. Ne asmenybės subręsta tautoje, bet tautą subrandina asmenybės.

Istorinėje realybėje tautybė reiškia ne atvirumą, o ribotumą. Tautinės formos labiau siaurina, negu praplečia asmenybę. Kas pagimdo tautų skirtinumus? Tautinės formos. O skirtingumas reiškia ribotumą. Lietuvis, estas, anglas, prancūzas skiriasi vienas nuo kito, nes jie turi ribotus formų pasaulius. Kiekviena tauta yra savo rūšies getas, kuriame susikuria tam tikras žmogaus tipas. O užsidaryti gete reiškia tautai dvasinę savižudybę. Kad tai tiesa, paliudija ne tik kinų siena, bet taip pat paskutiniųjų dešimtmečių istorija. Ko pasiekė nacizmas ir fašizmas? Jie praturtino savo tautas ne dvasinėm vertybėm, bet kacetais ir koncentracijų stovyklomis. Visos ideologinės bei rasinės sienos, geležinės ir bambuko uždangos, visokios rūšies getai žmones nužmogina ir tautas nuveda į dvasinę kapinyną.

Kada kūrėjas daro pažangą? Kada jis tampa išskirtina asmenybe? Kada žmonija jam plačiai atveria duris? Tada, kai jis save paaukoja, kai atsisako savo ribotumo, kai jis tampa universaliu žmogumi. Tai galioja ir tautoms. Štai kodėl tautos dvasiniam subrendimui reikia pralaužti tautinį ribotumą. Jeigu mes norime užsitikrinti vietą istorijoje, tai turime taip pat ieškoti bū-

dų nugalėti savo ribotumą. Kas iš mūsų liktų, jei nuo pasaulio atsitvertume "lietuvybės siena" taip, kad jokia dvasinė vertybė iš kitur negalėtų mūsų pasiekti? Kokia būtų mūsų tautos ateitis, jeigu mes ieškotume tik "lietuviškų formų"? Mūsų tauta liktų dvasiniu degeneratu, nors biologiškai dar kurį laiką pajėgtų vegetuoti. Kokias mes beimsime dvasines vertybes, kuriomis didžiuojamės ir mes, ir kitos tautos, visos jos yra bendras žmonijos turtas. Kiekvieno mūsų asmenybės išsivystymui turi daug daugiau įtakos tai, kas yra bendra vakarų civilizacijai ir visai žmonijai, o ne tai, kas yra grynai lietuviška. Tuo nesistebėkime. Pilnutinė asmenybė trokšta ne tautos, o žmonijos dimensijos, nes žmogus yra pašauktas pirmiausia būti žmogumi, o tik paskui tos ar kitos tautos nariu. Kartą Hegelis teigė, kad visuotinasis žmogus realizuojasi tiktai visuotinėje žmonijoje. Tai tiesa. Savo idealais ir savo veikla, savo užsimojimais ir savo darbais pilnutinė asmenybė išeina iš savo tautos rėmų. Žmonija yra josios tikslas.

Nuo nepriklausomybės laikų kreipiame ypatingą dėmesį į tautinį auklėjimą. Tai pasiliko mūsų dėmesio centras ir išeivijoje. Mūsų filosofai ir auklėtojai kuria tautinę filosofiją, o kultūrininkams įsakome ieškoti naujų tautinių formų. Tačiau ar mes ne daugiau pasiektume, jei pirmoje vietoje užacentuotume dvasines vertybes, o ne tautines formas; asmenybės suformavimą, o ne tautinį auklėjimą? Kas yra tautinis auklėjimas? Mokymas pamilti bei pasisavinti tautines formas bei tautinius simbolius. Bet ar tai užtenka žmogui tapti žmogumi? Ar mes nepamirštame, kad tautai užtikrina ateitį ne tautinės formos ar tautiniai simboliai, o žmonės su dvasinėmis vertybėmis, su charakteriu, su pagarba arti-

mui, su respektu skirtingai nuomonei? Kaip puikiai tai suprato Stasys Šalkauskis. Sielodamasis mūsų tautos reikalais, jis rašė: "Tautybės lytis tėra vien ženklas, kuriuo privalo reikštis žmogiškosios dvasios visuotinumas, ir, kaip tokia, individuali tautybės lytis nėra sau tikslas, bet tik priemonė visuotiniam turiniui reikštis tautos gyvenime". Tik reikia apgailestauti, kad mūsų "tautiniai veiksniai" laikosi skirtingos filosofijos: jiems svarbiau tautinė forma, negu žmogiškasis turinys. Todėl ar reikia stebėtis, kad nepriklausomybės laikais mes turėjome mases "patriotų", kuriuos Maironis išdrįso pavadinti "siurbėlėm, niekšais, bastūnų gauja ir be sąžinės kyšių lupikais"? Ar reikia stebėtis, jei mūsų kultūrininkai su Faustu Kirša skundėsi, kad "netrukus Lietuvoje bus gėda vadintis menininku, nes kiaulių pirklys turi didesnę pagarbą"? Ar reikia stebėtis, kad išeivijoje mūsų "patriotai" išsikoluoja "patriotiškai" ne tik privačiai, bet ir spaudos puslapiuose? Jei gu mes daugiau kreiptume dėmesį į asmenybių formavimą, o mažiau į tautinių "patriotų" ugdymą, tai, kaip krašte, taip ir išeivijoje mūsų tautos likimas būtų radikaliai skirtingas.

Redakcijos pastaba. Manome, kad ne visiems visos čia pateiktos mintys bus priimtinos. Mielai lauksime sveikos kritikos, bet tiktai tokios, kuri bus paremta ne retorika ir jausmais, o logiškais protiniais argumentais. Šis trumpučuką aptrumpintas straipsnis yra paimtas iš netrukus išesiančios knygos "Tauta tikrovės ir mito žaisme". Knygą bus galima įsigyti pas platintojus ir pas autorių, 3426 Parthenais St., Montreal, P.Q., Canada.

APIE MŪSŲ MINĖJIMUS

Perskaičius balandžio mėn. numerį jaunimo pastabas apie Vasario 16-tosios minėjimus, pasidarė liūdna. Žinoma, Gintaro Plačo pastabos labai teisingos. Bet liūdna, kad mūsų jaunimui tie minėjimai yra tik farsas. Bent tokia yra panelės Daivos Matulionytės nuomonė. Nors Matulionytė prisipažįsta tebususi vos keliuose minėjimuose, bet ji jau duoda receptus, kaip tie minėjimai turėtų būti organizuojami. Vis dėlto jos pateiktas planas neblogas.

Sąmoningi ir susipratę lietuviai eina ten, kur juos šaukia bendras reikalas. Taigi tie lietuviai, kurie jautė ir tebejaucia pareigą minėjimuose dalyvauti ir iki šiol dalyvavo, gali pasakyti, kad minėjimų būta visokiausių: gerų, vidutinių, blogų ir net tokių įkyrių, kur dantis sukandus reikėjo išsėdėti ilgas valandas. Vis dėlto, ten sėdėdami, nenumirėme ir nepasiryžome daugiau į juos neiti. Tačiau yra visuomenės teisė ir pareiga kelti balsą bei reikalauti reformų – reikalauti, kad būtų skaitomasi su publikos laiku ir kantrybe.

Štai pavyzdėlis iš minėjimų, kurie dilgintę dilgina tautiečių nervus. Priskviečiama nemaža svetimtaučių svečių. Jie vienas kitą pristatinėja ir visi kalba. Paskui kalba visų trijų Pabaltijo valstybių konsulai, o kartais ir jų organizacijų pirmininkai. Paskui dar kalba L. Bendruomenės pirmininkas ir kitų mūsų organizacijų pirmininkai. Pagaliau prabyla pagrindinis kalbėtojas. Po šių kalbų klausytojų nervai jau taip būna pertempti, kad jeigu po to būtų ir gražiausia meninė programa.

jau ji išpūdžio nedaro. Visų nuotaika sugadinta. Tą sugadintą nuotaiką pašvenčiam tėvynei, bet vis tiek murinam, dejuojam ir kitais metais vėl einame į tuos minėjimus su kankinių išraiškomis veiduose, numatydami, kad vėl bus taip, kaip pernai. Gal tokie minėjimai stipresnius dar labiau užgrūdina, bet silpnesnius atstumia, jie nutrūpa. Tikrai jau atėjo metas pagalvoti ir tą įsisenėjusią rutiną pakeisti. Turėtume į juos eiti ne tik iš pareigos jausmo, bet ir tikėdamiesi ką nors savo dvasiai gauti.

Tokie minėjimai turėtų tęstis ne ilgiau kaip dvi su puse valandos. Oficialioji minėjimo dalis turėtų būti griežtai kontroliuojama, kad nebūtų eilės kalbėtojų. Juk pakaktų vieno gero ar dviejų: vieno lietuvių, kito svetimtaučio. Konsulo ar Bendruomenės pirmininko žodžiai (jeigu jie nėra pagrindiniai kalbėtojai) neturėtų užsitęsti ilgiau kaip penkias minutes. Kitus svetimtaučius svečius pakaktų iššaukti pavardėmis ir paploti, jiems atsistojus. Jeigu yra sveikinimų raštu ar telegramų, reikėtų tik paminėti, iš kur gauta ir pranešti, kad tai bus paskelbta spaudoje.

Svetimtaučių kalbos kartais esti labai nuobodžios, bet negalima paneigti, kad su jais pažintys mums nebūtų reikalingos. Jie turi būti kviečiami, bet nėra reikalo jiems visiems kalbėti. O jeigu jau toks reikalas būtų, tai nieko daugiau neliktų, kaip suruošti jiems atskirą minėjimą su trumpa programėle. Tada jie galėtų kalbėti, kiek tik nori. Tokius minėjimus gal turėtų ruošti vietos lietuviai konsulai.

GIMTASIS ŽODIS

DALIES KILMININKO VARTOJIMAS

L. DAMBRIŪNAS

Reikia konstatuoti, kad dalies kilmininkas yra didžiai būdinga lietuvių kalbos savybė. Mūsų kalboje jis dažniau ir plačiau vartojamas, negu kitose kalbose. Čia jis dažnai konkuruoja su galininku ar vardininku, ir tatau priklauso nuo to, ar kalbamąjį dalyką įsivaizduojame kaip visumą, ar kaip dalį. Tačiau dalyko vaizdavimasis vienaip ar antraip jau nebėra kalbos reikalas, o kalbėtojo subjektyvios nuomonės reiškimas.

Galima skirti dvi žodžių rūšis, kurių dalies kilmininkas plačiai vartoja-

mas. Tai a) konkretūs daiktai ar medžiagą reiškiantys žodžiai ir b) abstraktūs žodžiai. Pvz. gavau pinigų (konkretus daiktas) ir nusipirkau duonos, sviesto, sūrio (medžiaga). Turiu vargo su tuo vaiku. Reikia turėti kantrybės. Patyrė džiaugsmo ir skausmo (abstraktūs žodžiai). Abstrakčių žodžių rūšiai priklauso ir tokie žodžiai, kaip laimė, garbė, reikšmė, prasmė, proga, įtaka, praktika, įspūdis, malonumas, susidomėjimas ir kt. Su jais taip pat gali būti vartojamas dalies kilmininkas.

Jau dvidešimt metų lankau Toronte minėjimus. Gal visų geriausias buvo tada, kai minėjome Lietuvos nepriklausomybės 49-tąsias metines. Buvo geri lietuviai kalbėtojai, iš kurių tikrai pasisėmėme ir žinių, ir stiprybės. Ypač neužmirštas bus H. Nagys. Jo kalba poezijos forma "Dainuok, jaunime", ne vienam ašaras išspaudė. Pernai programa buvo didinga, deja, labai perkrauta – tęsėsi daugiau kaip 4 valandas. Konsulas šiame minėjime nedalyvavo, bet buvo skaitoma jo kalba lietuviškai ir angliškai. Argi neužtektų skaityti tik viena kalba?

Reikia žodį tarti ir dėl meninių programų. Nors ir kažkaip mes savo tautinius šokius mylėtume ir jais žavėtumės, bet kiekviename minėjime vis juos matyti jau nusibodo. Choras ir tautiniai šokiai Toronte jau yra tapę kiekvieno minėjimo programa. Pasili-

ko užmiršti mūsų gerieji poetai, negirdime jų patriotinių eilėraščių nei montažų. Nematome gyvųjų paveikslų. Choro dirigentai taip pat nerūpestingai parenka dainas. Vasario 16-tosios minėjime traukia liaudies daineles apie šienelį, dobilelį ir mergelę, nieko nesakančias nei apie tėvynės meilę, nei apie laisvę. O juk tokių dainų mes turime.

Tokią dieną iškilminga kantata būtų beveik būtinybė. Taip pat reiktų patriotinių dainų bei eilėraščių, kurie derintųsi su minėjimo prasme. Pavyzdžiui, šiais metais minint Motinos dieną Toronte, tik vienas studentas perskaitė savo kūrinėlį apie motiną, o kiti eilėraščiai ir dainos nieko bendra neturėjo su motina. Net ir kalbose nebuvo minima motina, o tik pranešta apie šeštadieninių mokyklų konkurso laimėjimus.

Štai kaip tie žodžiai vartojami autentiškuose šaltiniuose. Pačios visuomenės dorovė vaikui turi *milžiniškos įtakos* (Lietuvių kalbos žodynas). Vienos šalies judėjimas neišvengiamai turi *daryti įtakos* darbininkų judėjimui kitose šalyse (t. p.). *Įtakos turėti* – Einfluss haben. *Kam įtakos daryti* – auf jemand Einfluss ausüben (Senno-Salio Lietuvių rašomosios kalbos žodynas). Visuomenės kalbai labai *didelės įtakos* turi spauda (GK 1937, 1). *Turėjo didelės įtakos* lenkų literatūrai (GK 1937, 70). Ir aš *turėjau* tą dieną *laimės* matyti Rimšos "Kovą" (J. Jablonskis). Buvo *baimės* ir *laimės*, su tuo juokų maišeliu bevažiuojant (L. k. ž.). *Turi drąsos* (ne drąsą) gyventi (Jablonskio Raštai IV, 330). Aš tau suteiksiu *progos* (ne progą) pažinti (t. p.). Jis *turi* ir *praktikos* (Jablonskio Raštai V, 226). *Galėjo turėti santykių* (t. p. 18). *Turėti reikšmės* – von Bedeutung sein. *Teikti kam reikšmės* – auf etwas Wert legen (Senno-Salio Liet. raš. k. ž.).

Todėl neatrodo, kad *Laiškų Lietuviams* taisymas posakių *turėti įtakos* kam nors (1970, Nr. 4) ir *turėti laimės, turėti reikšmės* (1970, Nr. 3) yra pagrįstas. Lietuvoje dabar šito kilmininko vengiama, jo vietoj vartojant galininką, bet tai galima aiškinti įtaka rusų kalbos, kurioj panašiais atvejais vartojamas tik galininkas, nes kilmininkas neįmanomas.

Apie dalies kilmininko vartojimą plačiau rašyta *Gimtojoje Kalboje* (1964, Nr. 1, 4-6 p.). Straipsnis ten baigiamas tokia išvada: "Vengdami kilmininko, kur geriau tinka galininkas, turime neužmiršti, kad ne visur tinka ir galininkas. Dalies kilmininkas mūsų kalboje, be kito ko, rodo kalbėtojo atsargumą, santūrumą, vengimą perdėjimo. Sakydami, kad 'knyga gali turėti neigiamą įtaką skaitytojams', prileidžiame, kad toji įtaka gali būti tik

neigiama. Tuo tarpu sakydami 'neigiamos įtakos', prileidžiame, kad neigiama įtaka gali būti dalinė, kad šalia neigiamos gali būti ir daugiau ar mažiau ir teigiamos įtakos. Ir tokia prielaida dažnai būna teisingesnė. Dėl to ir neturėtume vengti šios būdingos mūsų kalbos savybės – dalies kilmininko".

Redakcijos prierasas. Dedame L. Dambriūno straipsnį, kuriame plačiau išnagrinėtas dalies kilmininko vartojimas. Jis tikrai bus daug kam pravartus, nes kasdieninėje vartosenoje čia vis daroma klaidų. Kai mes posakius *turėti įtakos į ką nors* taisėme į *turėti įtaką kam nors* (4 nr.) ir *turėjau laimę, turi didelę reikšmę* (3 nr.), tai darėme sutikdami su J. Balčikonio taisymais. Mums ir dabar atrodo, kad čia galininkas yra visai pagrįstas, jei turima galvoje dalyko visumą. Žinoma, galimas ir dalies kilmininkas, jei taip norima pasakyti. Posakiai *turiu garbę pasveikinti, reiškiu gilią užuojautą, padarė gerą įspūdį* yra visai normalūs mūsų vartosenoje. Sutinkame, kad čia kartais galimas ir kilmininkas, ypač jei norime parodyti tam tikrą santūrumą.

KAIP LIETUVIŠKAI IŠVERSTI C E R E A L S ?

Čia, Amerikoje, labai įprasta pusryčiams vartoti įvairius grūdų patiekalus, angliškai vadinamus cereals. Teko girdėti, kad lietuviai, nenorėdami vartoti angliško žodžio, juos vadina pelais, šiaudais ir t. t. Ar būtų galima rasti kokį nors tinkamesnį žodį? Prof. A. Salys sako, kad jų šeimoje jau treti metai yra vartojamas žodis *javieniai*. Manytume, kad tai yra visai tinkamas terminas.

Senovės romėnai turėjo javų deivę Ceres. Nuo jos vardo kilo ir žodis

ATGARSIAI

NEIŽEIDINĖKIME REDAKTORIŲ!

Gerb, redaktoriau,

Liepos-rugp. numeryje tūlas "Lietuvis" Atgarsių skyriuje užgauna buvusį redaktorių ir eilę skaitytojų, išsireikšdamas, kad "1.1." buvę "laiškai lietuviams". Per paskutiniuosius šešerius metus kun. Kęstutis Trimakas savo sugebėjimu, darbu ir išvalgumu sugebėjo žurnalą iškelti į neeilinę spaudijos vietą. "L. L." buvo cituojami simpozijumuose, paskaitose ir susirinkimuose. Mėgo ir laukė mūsų studijuojantis jaunimas ši žurnalą, nes jis pajuto gyvos bažnyčios pulsą ir reikalavimus. Ačiū buvusiam redaktoriui už ištisų kelerių metų darbą. Keista, kai skaitytojas gėdisi savo pavardės ir savųjų minčių. Gaudu, kai gąsdina prenumeratos nutraukimu, tuo parodydamas tik menką įvertinimą katalikiškosios spaudos.

Linkėdama ištvermės spaudos darbe –
Gailutė Valiulienė

Redakcijos pastaba. Reikia džiaugtis, kad atsiranda tokių žmonių, kurie net ir redaktorius gina... Juk beveik visi juos tik puola. O gal dar įdomiau, kai juos ima ginti nuo įsivaizduotų priešų. Galima tikėtis, kad, reikalui esant, juos gins ir nuo tikrų. Gražu, kad ponė Gailutė Valiulienė taip jautriai įvertina buvusiojo

cerealis (priklausąs javų giminei). Iš šio žodžio buvo sudarytas ir angliškasis *cereals*. Tad lietuviškai galime juos vadinti *javieniais*, o kai jie yra užpildomi pienu ir padaroma tam tikra košė, ją galėtume pavadinti *javiene*.

redaktoriaus darbą bei pastangas, bet nesutinkame su jos nuomone, kad tas minėtas "Lietuvis" ižeidė buvusį redaktorių ir skaitytojus. Juk daugelis sutiks, kad pirmiau "Laiškuose Lietuviams" buvo nemaža straipsnių, skirtų jaunimui. Mes savo lietuviškąją atžalyną dažnai pavadiname lietuviais, tad jeigu tas jau suaugęs ir pagyvenęs skaitytojas galvojo, kad šis žurnalas buvo daugiau skiriamas jaunajai kartai, o ne jam, tai ir parašė tą laišką, visai nenorėdamas ižeisti nei redaktoriaus, nei skaitytojų. Už tą jo buvusį pasiryžimą nutraukti prenumeratą negalime jo pagirti, nes juk visuomet buvo "Laiškuose Lietuviams" daug straipsnių, skirtų ne tik jaunimui, bet ir suaugusiems. Tačiau jo nepeikiame už tai, kad pasirašė slapyvardžiu. Šiame "Atgarsių" skyriuje dažniausiai būna pasirašyta slapyvardžiais arba tik inicialais. Redakcijai jų pavardės yra žinomos, bet kartais ir pati redakcija po jų pasisakymais nededa visos pavardės, o tik inicialus, kad tie, kurie mums atvirai rašo laiškus, dėl savo atvirumo nenukentėtų nuo kitaip manančiųjų.

Tame pačiame numeryje, ten pat, buvo ir kito skaitytojo pasisakymas, kuriame jis prikiša konservatyvumą dabartiniam redaktoriui, bet tai nelaiko ižeidimu nei redaktorių, nei skaitytojų – kiekvienas gali laisvai pareikšti savo nuomonę.

Labai dėkoju už linkėjimą ištvermės spaudos darbe. Spaudos darbininkams ištvermė yra būtinai reikalinga. Jeigu to paties būtumėte palinkėjusi ir buvusiam redaktoriui, tai dabar gal nebūtų reikėję man, išsėdėjusiam redaktoriaus kėdėje beveik 14 metų, vėl grįžti į tą pačią kėdę.

“Laiškų Lietuviams” metinė šventė

Šių metų pradžioje suėjo dvidešimt metų, kai pradėjo eiti "Laiškai Lietuviams". Šią sukaktį turėjome švęsti jau pirmiau, bet kadangi metinės šventės paprastai jungiamės su premijų įteikimu konkurso laimėtojams, tai ją nukėlėme į šį rudenį. Pirmiau konkursai būdavo skelbiami rudenį, o premijos įteikiamos ankstyvą pavasarį. Praėjusį rudenį dėl redaktorių pasikeitimo konkursas nebuvo paskelbtas, tad jį teko skelbti šių metų pradžioje ir baigti birželio gale.

Vertinimo komisijos jau perskaitė abiem konkursams (suaugusiųjų ir jaunimo) atsiųstus straipsnius. Laimėtojams premijos bus įteiktos spalio 17 d., šeštadienį, 7 val. vakaro Jaunimo Centro didžiojoje salėje "Laiškų Lietuviams" metinės šventės – vakarienės metu.

Meninę programą atliks ne tik Čikagoje, bet ir už Čikagos vis garsėjanti tautinių šokių grupė "Grandis", vadovaujama p. Irenos Smieliauskienės. Šiai grupei priklauso apie 60 šokėjų. Antrąją meninės programos dalį atliks Jaunučio Puodžiūno baleto studija, talkininkaujant baletmeisteriui S. Velbasiui, V. Karosaitei, J. Kolytei ir kitoms mūsų žinomoms balerinoms. Ponia Ročkuvienė su būriu pagelbininkų ruošia puikią vakarienę. Bilietus prašome įsigyti iš anksto.

Manome, kad visi Čikagoje ir apylinkėse gyvenantieji "Laiškų Lietuviams" skaitytojai dalyvaus šioje šventėje, kur turės progos pasidžiaugti gražia menine programa ir užkandžiaujant pasidalinti su kitais tuo džiaugsmu, kurį kiekvienas jaučia, stebėdamas per dvidešimt metų šio žurnalo padarytą pažangą ir pastangas padėti lietuviams įvairiuose šių dienų religiniuose bei tautiniuose klausimuose.

Tad iki malonaus pasimatymo!

"Laiškai Lietuviams"